1966
VASARIS - FEBRUARY
Nr. 2

KARYS

KARYS

1966
Nr. 2 (1419)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis
Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis
Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas
Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas
Administratorius — Leonas Bileris
Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius
Atskirus skyrius redaguoja:
P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Kunigunda Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

Trakų pilis žiemą ..... viršelis
J. Strumskis — Vasario Šešioliktoji 33
A.Budreckis — Priešmindauginė Lietuvos valstybė 35
K. Ališauskas — Dar kartą dėl Širvintų kautynių 38
P. Dirkis — Santarvės Misijos Lietuvoje 41
J. Žilys — Dvylika metų Lietuvos karinės tarnybos 43
J. Miškinis — Karas—žmonijos nelaimė 50
K. Č. — Parazitai neskelbia karo 51
Tremties Trimitas 53
Šaulė Tremtyje 55
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 57
Kronika 58

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS
Chicago ..... A. REKLAITIS
Cleveland ..... L. LEKNICKAS
Los Angeles ..... O. ŽADVYDAS
Philadelphia .. A. IMPOLĖNAS
Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — "Baltic Florists"

Brooklyn, N. Y. — J. Pašukonis

Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai", H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas, G. Šilingaitė, J. Virpša, Kareckas, Edv. Štangenbergas.

Detroit, Mich. — V. Perminas — S. Malinauskas

Grand Rapids, Mich. — J. Dolinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N. J. — Kazys Trečiokas

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Pricry Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firle So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.
SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523787 8

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

KARYS

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1419) VASARIS - FEBRUARY 1966

VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI

AKTO ĮGYVENDINIMAS

Ši diena tai Lietuvos Nepriklausomybės Akto paskelbimo šventės minėjimo simbolis. Aktą paskelbus, tada, 1918 m., lietuviška tautos moralė buvo labai augšta ir tūkstančiai atsiliepė savanoriais ginti nuo bolševikų ir kitų priešų Lietuvos nepriklausomybę.

Lietuvos nepriklausomybės gyvieji statytojai buvo savanoriai, jų atkurtoji kariuomenė. Mes savanoriai niekada neklausėme, kiek ten yra priešų? Mes tik jieškojome kur jie. Tada Lietuvos laukuose, po atkaklių kautynių su keleriopai skaitlingesniais ir geriau ginkluotais priešais, statėme medinius kryžius, ženklindami kovose už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybų kritusių savanorių kapus. Savanoriai Nepriklausomybės kovų istorijon, savo gyvybėmis ir krauju, įrašėme: Kauną, Jiezną, Alytų, Taučiūnus, Burkonis, Kalkūnus, Radviliškį, Giedraičius, Širvintas, vietoves, kur ginklu rankose teko spręsti *Vasario 16-osios Akto įgyvendinimas.*

Nepaisant, kad šiandieną raudonasis kraugerys turi mūsų tautą atskyręs nuo laisvojo pasaulio, kad ją skandintų ašarų ir kraujo upeliuose, tvirtai tikime, kad ji tebėra gyva. Laisvajame pasaulyje yra gyvenančių anų laikų savanorių, karo invalidų, Vyčio Kryžiaus kavalierių, yra ir 1941 m. sukilėlių. Visi jie budina vakarų valdovus iš pragaištingo miego, kad jie atitaisytų praeities skriaudas Lietuvai ir dėtų pastangas grąžinti mums laisvę ir nepriklausomybę.

Žinokime, kad gyvename naujų vilčių laikus. Vasario 16-oji, gimusi pasaulinių sumišimų verpetuose, didžios kovos ir netikrumų dienose, privedė mūsų tautą prie nepriklausomo gyvenimo. Tikėkim, kad ir šiais, netikrais laikais, ji tebelieka mums, išbarstytiems po platųjį pasaulį, vienintėlis kelrodis į laisvą ir gražų tautos rytojų.

Jonas Strumskis

KRAUJO AUKA — PATI DIDŽIAUSIA

Visais laikais už laisvę buvo mokama pačiu brangiausiu turtu — krauju. Ir lietuvių tauta visada gausiai juo mokėjo. Mat, kraujo auka niekad į žemės gelmes nesusigeria. Ji amžiams lieka šaukliu priaugančioms tautos kartoms. Ji, tarsi gaisras, naujom kibirkštim sukelia naujus gaisrus.

Lietuviai savanoriai, prieš 48 metus stodami prie ginklo ir eidami ginti savąjį kraštą nuo užpuolikų, jau žinojo, kad laisvės idealas yra labai trapi gėlė, kuri turės būti palaistyta jų krauju.

Pralietas savanorių kraujas, paaukotos geriausių ir tauriausių tautos vaikų gyvybės ir visos tautos besąlyginis pasiryžimas davė Vasario 16 dienos Aktui tikrąją prasmę.

Tą kraujo auką, kuria amžiais mokėjome savąją tautą ir valstybę gindami, dabar, švenčiant Vasario 16 Dieną, prasmingiausiai yra prisiminti.

Povilas Dirkis

JONAS MINELGA

KRITUSIAM SAVANORIUI

(Povilui Lukšiui prisiminti)

Ošia putinėliai,
Sušlama beržai,
Iš kovos tu, broli,
Niekad negrįžai!

Vilgė žemę kraujas,
Sruvo jo lašai —
Pavergtos šalelės
Laisvės pranašai.

Kur Nevėžis teka —
Vien kapai, kapai . . .
Tu — senolių žemėj
Nemariu tapai.

Po narsiųjų žygių,
Po didžių aukų,
Suposi trispalvės
Virš gimtų laukų.

Broli Savanori,
Tu kovoj mirei,
Kai takus į laisvę
Mums atidarei!

Paneriais dar kartą
Ugnimi nulis,
Mes vergijos pančius
Protėvių šalis.

Žuvusiųjų už Lietuvos nepriklausomybę skyrius senajame Karo Muzėjuje Kaune.

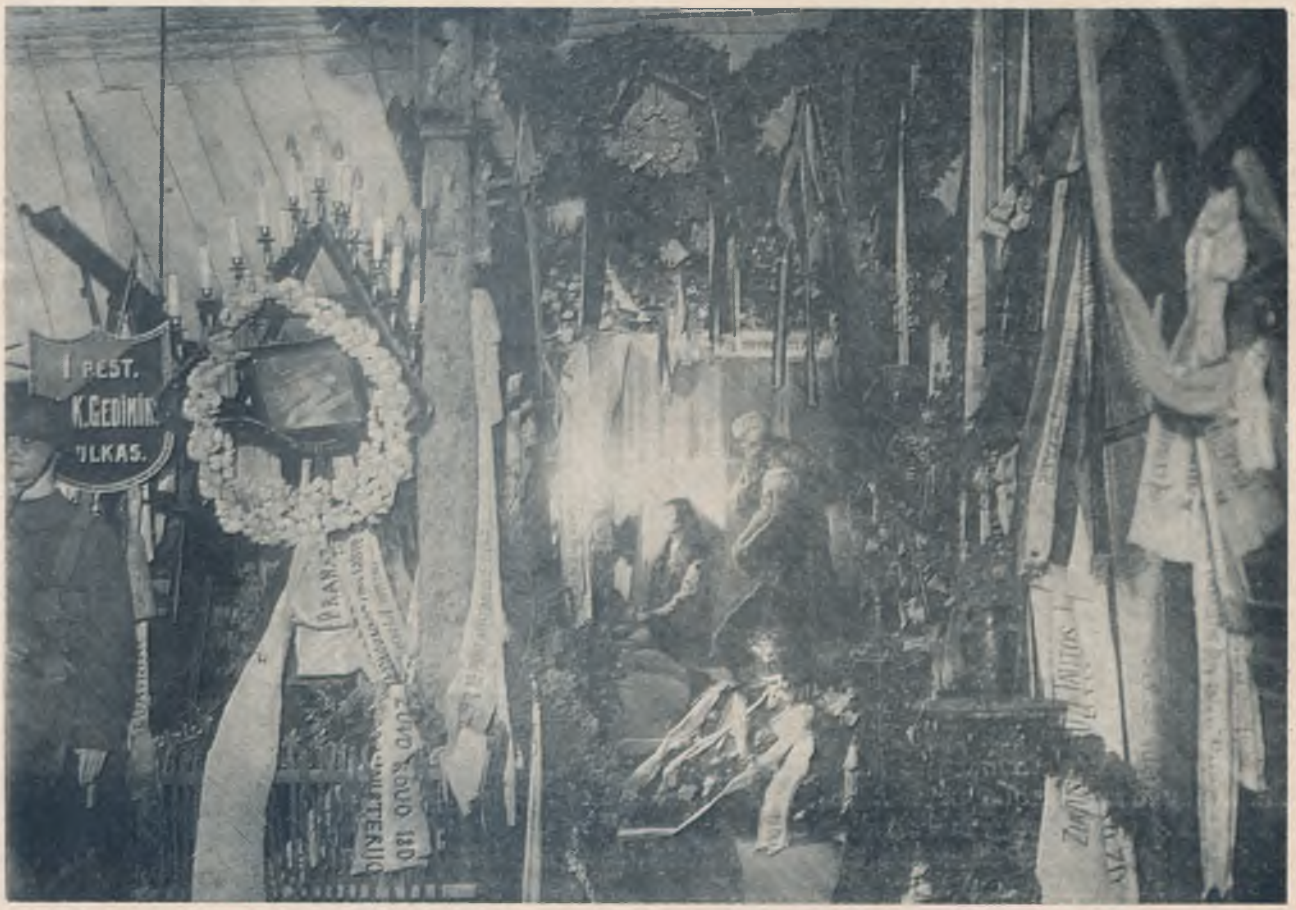

PRIEŠMINDAUGINĖ LIETUVOS VALSTYBĖ

ALGIRDAS BUDRECKIS

1219 metus galima laikyti Lietuvos valstybės pradžios metais tik viena prasme, būtent, diplomatine. Atseit, jeigu valstybė įgyja suverenią statusą diplomatiniu pripažinimu, tai 1219 m. sutarties su Valuine aktas yra Lietuvos kunigaikštystės pripažinimo etapas. Tačiau, tos valstybės faktinis atsiradimas turi būti ankstyvesnis. Kitaip sakant, reikia ieškoti valstybės genezės anksčiau. Bet kiek anksčiau? Ponas Būtėnas žymi 862 metus po Kr., kaip datą, kada istorijos švieson išėjo Lietuvos vardas. Tačiau, prisimintina, kad tauta gali susidaryti iš eilės nepriklausomų valstybėlių. Juk, Rusija aštuntame amžiuje jau turėjo daugelį genčių-sričių, kurios turėjo savus valdovus. Tačiau, pirmoji rusiška valstybė tik tada atsirado, kai variagas Riurikas apjungė rusinų valdas 856 metais po Kr.

Mūsų problema yra nustatyti, kada Lietuvos valstybė atsirado, t. y. kada susikūrė valdžia, kuri apėmė tiek lietuviškų sričių, kad ją būtų galima vadinti Lietuva, o ne Žemaičiais, Deltuva, Dainava, Nalšėnais ar kaip kitaip. Vadinasi, žilojoje senovėje būta lietuviškų valstybėlių, savarankiškų valdų, tačiau, kada atsirado politinis junginys, galintis pretenduoti į Lietuvos titulą?

Rusinų ir kalavijuočių metraščiai rodo, kad karai su rusinais bei kryžeiviais verste vertė lietuvius gynimosi sumetimais jungtis į didesnius politinius vienetus. Nuo XII amžiaus antros pusės ir lietuviai pradėjo puldinėti rusinus, niokiodami tolimas sritis ir grobdami jų miestų turtus. Aišku, šitokie žygiai negalėjo apsieiti be karvedžių. Dideliems lietuvių telkiniams vadovavo kuris nors vienas vadas. Iš pradžių, jis būdavo renkamas pačių susibūrusių karių. Po sėkmingo žygio toks vadas dažnai pasilaikydavo valdžią ir taikos metu. O pasilaikyti ją buvo nesunku, nes po vieno žygio paprastai būdavo ruošiamasi kitam, ir dažnai tai ruošai vadovaudavo buv. vadas. Lietuvių kariuomenės pradėjo siekti 5,000, 8,000 ir net 10,000 karių. Reiškia, vadų autoritetas didėjo. Pamažu, iš daugelio atskirų valdų iškilo sričių valdovai. Tokios gausios lietuvių kariaunos jau reikalaudavo pažangaus socialinio, politinio ir medžiaginio organizuotumo. Juk primityvios gentys nesugebėtų atlakyti rusų kryžiaus žygius ir dar net pereiti į sistematingus puolimus.

Jau 1219 metais būta tik penkių sričių, tai Deltuva, Bulevičių žemės, Ruškių žemės, Žemaičiai ir Rytų Augštaitija su centru Kernavėje. Rytų Augštaitijos (t. y. Kernavės) kunigaikščiai būdavę vyriausieji, t. y. kunigaikščių kunigaikščiai. Tad, ir galima teigti, jog tie kunigaikščiai ir padėjo pagrindą Lietuvos valstybei.

Pirmasis žymus rytų augštaičių valdovas buvo Algimantas. Apie jį beveik nieko nežinome. Būdamas rytinių sričių valdovu, Algimantas turėjo gintis nuo rusinų antplūdžių. Kitaip sakant, pirmiausia pavojus kilo iš rytų slavų kunigaikščių, o ne iš kryžeivių. Tikriausiai, tai jis sumušė Kievo karvedį Iziaslavą Vasilkaitį ties Gorodecku (Horodecku) 1162 m.[1] Algimantas žuvo, "niokodamas Smolenską ir Naugardą su 7,000 kariuomenės". Faktas, kad Algimantas galėjo vadovauti 7,000 vyrų kariuomenei liudija, kad jo valdžia buvusi galinga.

Jo sūnus buvo Ringaudas (dar rašomas ir Rimgaudas). Kunigaikštis Ringaudas yra neišaiškintas Mindaugo pirmatakas, greičiausiai, jo tėvas. Eiliuotasis Livonijos metraštis kalba apie Mindaugo tėvą, galingą vadą. Nors jo vardo nemini, tačiau galima Ringaudą sutapatinti su Mindaugo tėvu. *Lietuvos Metraštis* Mindaugo tėvu laiko Ringaudą. Jo vardas įvairiuose metraščio rankraščiuose rašomas: *Rinkgivilt, Ringolt, Ryngolt, Rinholt, Ryngold.* Motiejus Stryjkovskis Ringaudą vadina pirmuoju didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu (*"velikij kniaz"*).[2]

Sunku yra nustatyti, kada Ringaudas valdė. Rusų *Enciklopedičeskii slovar* teigia, kad jis gyveno tarp 1176 ir 1240 m. Tas pats šaltinis konstatuoja, kad Ringaudas įžengęs į sostą 1226 m. ir apjungęs Lietuvą. Tą pačią datą duoda S. Orgelbrando *Encyklopedja Powszechna* (būtent: *"Ryngold, znakomita postač historyczna w dziejach Litwy XIII w., zjawiająca się około 1226 r."*)[4] Tačiau, šita data netiksli, nes Ringaudo vardas neminimas ryšium su 1219 m. sutartim, ogi šaltiniai aiškiai išvardino jo įdėpinius, Dausprungą ir Mindaugą, lietuvių kunigaikščių tarpe. Greičiausiai, Ringaudas apjungė ir valdė didelę dalį Lietuvos nuo 1176 m. Galimas dalykas, kad jo sostinė, metraščių Voruta, buvo Kernavė, Rytų Augštaitijos širdyje. Mes žinome, kad Rin-

V. RAULINAITIS

KARALIUS RINGAUDAS

gaudas, apjungdamas lietuvių gentis, sukūrė kunigaikštystę kariniais pagrindais.

Ringaudas buvo sumanus karvedys. Prieš jį yra stoję rusinų kunigaikščiai: Kievo Sviatoslavas Vsevolodaitis (1177-94 m.), Vladimiro Levas ir Drucko Dimitras.[5] Kijevo Riurikas Riurikovič pradėjo žygį prieš Ringaudą 1190 m., bet dėl žiemos lietuvių sričių nepasiekęs grįžo. 1193 m. šis rusinų kunigaikštis vėl ketino žygiuoti prieš lietuvius, bet jį sulaikė polovcų pavojus iš rytų. Ringaudas irgi atkirsdavo rusinams. Jo raitininkai apiplėšė Polocko žemes. Jam žygiuose talkininkaudavo ir kiti rytų augštaičių valdovai, Ruškių šeima.

Ringaudas vedė atkaklią kovą ir prieš kalavijuočius, kurie neperseniai buvo įsitvirtinę latvių žemėse. Jisai įsiveržė į Livoniją, bet buvo ordino sumuštas. Sekančiais metais jis paėmė Aizkrauklės (Ašeradeno) tvirtovę prie Dauguvos ir išblaškė kalavijuočių jėgas. Po šito žygio Livonijos ordinas prašė popiežiaus paskelbti kryžiaus karą prieš Ringaudą. 1204 m. gruodžio mėn. Ringaudas, kuriam padėjo žemaičiai ir žiemgaliai, sumušė įsiveržusius kalavijuočius ir jų sąjungininkus rusinus. Ringaudas peržengė Dauguvą ir tiek nuteriojo ordino žemes anapus Dauguvos, kad po to niekas nedrįso pulti Ringaudo valstybės iki pat jo mirties (*"S tech po Litvu nikto ne trevsžil i Ringold' umer spokoino"*).[6]

Po Ringaudo mirties, jo sūnūs Dausprungas ir Mindaugas buvo palikę dar jauni. Todėl, tuo tarpu, Lietuvoje didesnės persvaros buvo įgijęs Živinbuntas (Živinbudas), kuris tęsė Ringaudo krašto apjungimo darbą.[7] Apie Živinbudą

V. RAULINAITIS

DIDYSIS KUNIGAIKŠTIS ALGIMANTAS

tik tiek žinome, kad jis buvo vyriausias Lietuvos kunigaikštis, kuris pasirašė 1219 m. sutartį su Valuine. Kada Ringaudas mirė ir kada Živinbudas pradėjo valdyti, ligšiolei nepavyko nustatyti.

Iš šitų miglotų istorijos pabirų kokią išvadą galime padaryti? Matome, kad dar prieš 1219 m. Rytų Lietuvoje susidarė kunigaikštystė, kuri jei tiesiog nevaldė, tai bent žemaičiams, augštaičiams ir jotvingiams vadovavo žygiuose prieš rusinus ir kalavijuočius. Šita kunigaikštystė turėjo sostinę Vorutoje, kurią vėliau paveldėjo Mindaugas. Tada jau būta karingų valdovų, kurie turėjo įtakos ir į kitus lietuvius kunigaikščius. Dar prieš Mindaugą, Lietuvos vienytoju tarpe galima išvardinti Algimantą, Ringaudą, Živinbudą ir Dausprungą. Kitaip sakant, galima nukelti Lietuvos valstybės kūrimąsi bent penkiasdešimt metų prieš 1219 m.

---

1. "Vien Iziaslavas, Vasilko sūnus, smogė aštriu kardu lietuvių šalmus — tik neteko senolio Vseslovo šlovės ir pats buvo lietuvių kalavijų nukirstas, po (savo) rausvu skydu, ant kruvinos žolelės. Žr. **Slovo o polku Iforeve,** eil. 595-610.

2. **Maciej Stryjkowski, Kronika Polska, Litewska, Żmodzka, I Warszawa, 1846), pp. 251-53.**

3. **"Ringold' Al'gimundovič, "Enciklopedičeskii slovar, Tom XXVI A (Sankt Peterburg, 1899).**

4. **"Ryngold", S. Orgelbrand, Encyklopedija Powszechna, Tom XIII (Warszawa, 1902), psl. 191.**

5. **Zenonas Ivinskis, "Ringaudas", Lietuvių Enciklopedija, XXV (Houstonas, 1961), pp. 308-309.**

6. **"Ringold' Al'gimundovič", Enciklopedičeskii slovar.**

7. **Henryk Paszkiewicz, Jagielonowe a Moskwa I (Warszawa, 1933); Henryk Paszkiewicz, Origins of Russia (London, 1954), psl. 196.**

DAR KARTĄ DĖL ŠIRVINTŲ KAUTYNIŲ

KAZYS ALIŠAUSKAS

1965 m. KARIO 9 ir 10 Nr. Butegeidietis, buvęs 7 pėst. pulko karininkas ir kautynių su lenkais 1920 m. spalio - lapkričio mėn. dalyvis, patiekė straipsnį: "Epizodas iš Lietuvos Nepriklausomybės kovų su mūsų pietų kaimynu".

Autorius pradžioje, I dalyje, aprašo 7 pėst. pulko mokomosios kuopos veiksmus prie Maišiagalos ir vėliau Ukmergės apylinkėse. Aprašydamas kuopos veiksmus paliečia plačiai bendrąsias aplinkybes, t. y. pulko, šarvuočių, kaimynų ir I divizijos vado veiksmus. Tačiau patiektos žinios yra realios, atatinka bendroms tuo laiku susidariusioms kautynių apystovoms, tad ir ginčytis nebetenka. Darbas atliktas be priekaištų. Šiai 7 pėst. pulko mokomosios kuopos veiksmų daliai, turiu tik vieną pastabą. Mano nuomone, autorius perdaug didelę reikšmę priduoda patrulio Nr. 3 susidūrimui su lenkų raiteliais Taujėnuose. Tvirtinti, kad: *"patrulis užkirto kelią lenkams* (lenkų kav. brigadai. K. Ališ.). *Ukmergės link"* yra perdaug drąsu ir naivu. Lenkų kavalerijos brigada nepasuko Ukmergės link, bet nujojo Kėdainių link, todėl, kad turėjo tokį uždavinį, kurį gavo nuo savo viršininko (reikia spėti gen. L. Želigovskio). Tai galima įsitikinti, perskaičius M. Michnievicz-Hetman rašinį.

Antroji Butegeidiečio rašinio dalis skirta aprašymui 7 pėst. pulko I bataliono veiksmų. Čia jam rūpi įtikinti, kad K. Žuko versija apie Širvintų kautynes lapkričio 19 d., paskelbta jo atsiminimų knygoje "Žvilgsnis į praeitį", yra teisinga. Skirtumas, Butegeidiečio tvirtinimu, yra tik toks, kad įsivėlė klaida bataliono vadų varduose. Vietoje kapitono Žilinsko plk. K. Žukas įrašė vyr. ltn. T. Balną. Turiu pareikšti, kad ir ši versija yra neteisinga ir dar kartą tvirtinu, kad taip nebuvo ir būti negalėjo. Bendrai ši straipsnio dalis yra žymiai silpnesnė. Tos pačios mintys kartojasi keletą kartų. Brėžiniai, pagaminti žemėlapyje nebeįskaitomi, sunku susigaudyti.

Ginčo esmę sudaro naujovė, paskelbta plk. K. Žuko knygoje "Žvilgsnis į praeitį" apie Širvintų kautynes lapkričio 19 dieną, niekuomet niekur nepaminėta ir negirdėta. Trumpai suglaudus, nesigilinant į detales, plk. K. Žukas Širvintų kautynes 1920 m. lapkričio 19 d. šiaip pavaizdavo: 7 pėst. pulko III Bn. vadas vyr. ltn. T. Balnas kautynių metu, lapkričio 17-18 d., nuo savo pulko buvo lenkų atkirstas, paklydo ir nebežinojo ką daryti. Telefonu jis susisiekė su Utenos karo komendantu. Plk. K. Žukas, per Panevėžio ir Utenos karo komendantus, vyr. ltn. T. Balnui įsakė grįžti prie savo pulko ir nurodė kryptį. Vyr. ltn. T. Balnas įsakymą vykdė ir žygiuodamas susitiko su lenkais, kuriuos smarkiai sumušė, kautynėse prie Širvintų 1920 m. lapkričio 19 dieną.

Gerai žinodamas, kad 7 pėst. pulko kautynės prie Širvintų buvo nepripuolamo charakterio, bet sumaniai apgalvotas manevras, KARYJE paneigiau plk. K. Žuko patiektąją versiją ir nurodžiau šaltinius. Ginčas pasibaigė. Iš visų patiektų argumentų bene geriausiai paveikė tas, kad vyr. ltn. T. Balnas su savo batalionu nuo pulko nebuvo lenkų atkirstas, nepaklydo ir turėjo nuolatos ryšį su savo pulko štabu ir vadu. Čia pulko vadų vardai, ar tai buvo plk. ltn. Rėklaitis ar majoras Kerbelis neturi reikšmės.

Nustebau perskaitęs KARYJE, 1965 m. Nr. 9 ir 10, Butegeidiečio straipsnį, kuriame rašo, kad plk. K. Žukas yra teisus ir įrodinėja, kad yra tik viena klaida, bataliono vadų varduose. Vietoj vyr. ltn. T. Balno turi būti kpt. Žilinskas ir, savaime aišku, vietoje 7 pėst. pulko III bat. turi būti I batalionas. Trumpai suglaudus, pagrindinė Butegeidiečio rašinio mintis yra ši: 7 pėst. pulko I bataliono vadas kpt. Žilinskas gavo divizijos vado įsakymą (per savo pulko vadą) "... *užkirsti kelią lenkų kavalerijos brigados maršui Ukmergės link."* Lapkričio 18 d., anksti rytą, su batalionu išvyko Lyduokiai, Žemaitkiemis kryptimi. Su lenkų kavalerija nesusitiko. Bataliono vadas kpt. Žilinskas telefonu susirišo su Utenos karo komendantu tikslu išsiaiškinti bendrąją padėtį. Jis susidūrė telefoniniame pasikalbėjime su krašto aps. ministeriu

plk. K. Žuku, kuris pkt. Žilinskui įsakė grįžti prie pulko. Kpt. Žilinskas tuojau su batalionu nužygiavo prie savo pulko ir dalyvavo garsiose kautynėse prie Širvintų, lapkričio 19 dieną.

Tai netiesa. 7 pėst. pulko I bataliono vadas su 2 kuopomis buvo atvykęs į Lyduokių apylinkę lapkričio 19 dieną, tačiau visai kitu tikslu, uždavinį buvo gavęs visai kitokį. Manau, kad ir kalbėtis su Utenos karo komendantu jam nebebuvo reikalo ir jis nesikalbėjo tad ir įsakymo nuo plk. K. Žuko negavo. Lapkričio 19 d. kautynėse prie Širvintų 7 pėst. pulko I batalionas nedalyvavo. Joks šaltinis apie tai nemini. Dalyvavo tik II ir III batalionai (7 pėst. pulko).

Panagrinėkime nors trumpai šių kautynių bendrąją eigą, nesigilinant į detales ir paskirų vienetų veiksmus. Paliesiu tik tas apystovas, kurios turi reikšmę šio ginčo esmei.

Lapkričio 17 dieną, pavakarėje, 7 pėst. pulkas pasitraukė iš Širvintų ir 2 pėst. pulkas iš Giedraičių. Lenkai užėmė Širvintas ir Giedraičius ir ruošėsi tęsti puolimą. Lenkų kavalerijos brigada (11 eskadronų) prasiveržė pro 2 pėst. pulko kairįjį sparną ir veik nekliudoma, nužygiavo Kurklių link. 7 pėst. pulkas pasitraukė tik nedidelį atstumą ir sustojo Viesų km. pozicijoje prie Širvintos upelio. Tuo tarpu 2 pėst. pulkas pasitraukė žymiai didesnį atstumą ir vis dar traukėsi. 2 pėst. pulkas buvo silpnesnis už 7 pėst. pulką, turėjo tik du batalionu (I ir III batalionus; tai likučiai pulko po kautynių prie Seinų rugsėjo 22 d.). Pirmos divizijos vadas ir jo štabas Ukmergėje, lapkričio 18 dieną, sprendė sunkų uždavinį: kaip suturėti lenkų puolimą ir likviduoti lenkų kavalerijos brigados prasiveržimą. Didžiausią rūpesnį kėlė divizijos kairysis sparnas, t. y. vieta, kur veikė 2 ir 9 pėst. pulkai. Nusprendė sustiprinti 2 pėst. pulką, paimant kai kuriuos dalinius iš 7 pėst. pulko, Širvintų kautynių baro. Rezultate I divizijos vadas išleido šį įsakymą: (Išrašyta iš J. Petruičio knygos, *"Laisvę ginant"* II tomo, 254 puslapio)

"8-to ir 2-ro pulkų vadams.

Likvidavimui gilaus žymių priešo jėgų įsiveržimo link Kurklių ir toliau, reikia jiems atkirsti kelią užpakalyje, dėl to įsakau:

Vadui 8 pėst. pulko išsiųsti esantį Vidiškiuose batalioną, kuriam veikti tarp upės Šventosios ir plento ir užimti Kurklius. Grupei priduoti būrį 5-tos baterijos. Batalioną esantį Ukmergėj, išsiųsti į Vidiškį atsargon, prie kurio pasilieka kita pusė baterijos. Mokoma kuopa pasilieka Ukmergėje.

2 pėst. pulko vadui. Jūsų žinion pereina 7-to pėst. pulko grupė, susidedanti iš būrio baterijos, 2 kuopų ir pusės eskadrono.

Kpt. T. Balnas — širvintų kautynių didvyris

Jums su savo grupe veikti kryptimi Bolniki (Balninkai) per Shmujtki (Žemaitkiemis), iš ten susirišti iš Vidzeniškių (Videniškiai), Pozelvos (Želva) ir Bolniki (Balninkai) kryptimi.

Teko patirti, kad šio įsakymo, tiksliau tariant sprendimo, autorius yra gen. štabo plk. J. Lanskoronskis, kuris tuo laiku buvo kapitonas ir I divizijos štabo viršininkas. Išrašiau aš šį įsakymą iš originalo ir paskelbiau 1928 m. KARIO nr. 26. Kai plk. J. Petruitis rašė savo knygą "Laisvę ginant", juo pasinaudojo — išsirašė, nors ir padarė kai kurias mažas klaidas, bet neesmines. Skliausteliuose paraliau lietuviškus vietovardžių pavadinimus. Originale jų nebuvo.

Šiame įsakyme aiškiai pasakyta, kad 7 pėst. pulko batalionas (tik nepasakyta kuris, savaime aišku, kad I batalionas) pereina 2 pėst. pulko vado žinion. Tolesnį uždavinį jam jau duos 2 pėst. pulko vadas. Tačiau Butegeidietis tvirtina ir dar po kelis kartus, kad divizijos vadas davė 7 pėst. pulko I batalionui savystovį uždavinį — įsakymą: *"... užkirsti kelią lenkų kavalerijos brigados maršui Ukmergės link."* Nenurodo šaltinio, iš kur jis tą įsakymą nurašė. Taip būti negalėjo, nes tie įsakymai sutapatinti laiko žvilgsniu, prieštarauja vienas kitam. Jeigu įvyko pakeitimai, tai pirmoje eilėje reikėjo paaiškinti pakeitimo priežastis, aplinkybes. Nėra tai padaryta, nes nebuvo kaip tai padaryti. Tad visi Butegeidiečio samprotavimai, įrodinėjimai bei įtikinėjimai yra padaryti vien remiantis, iš nežinia kur,

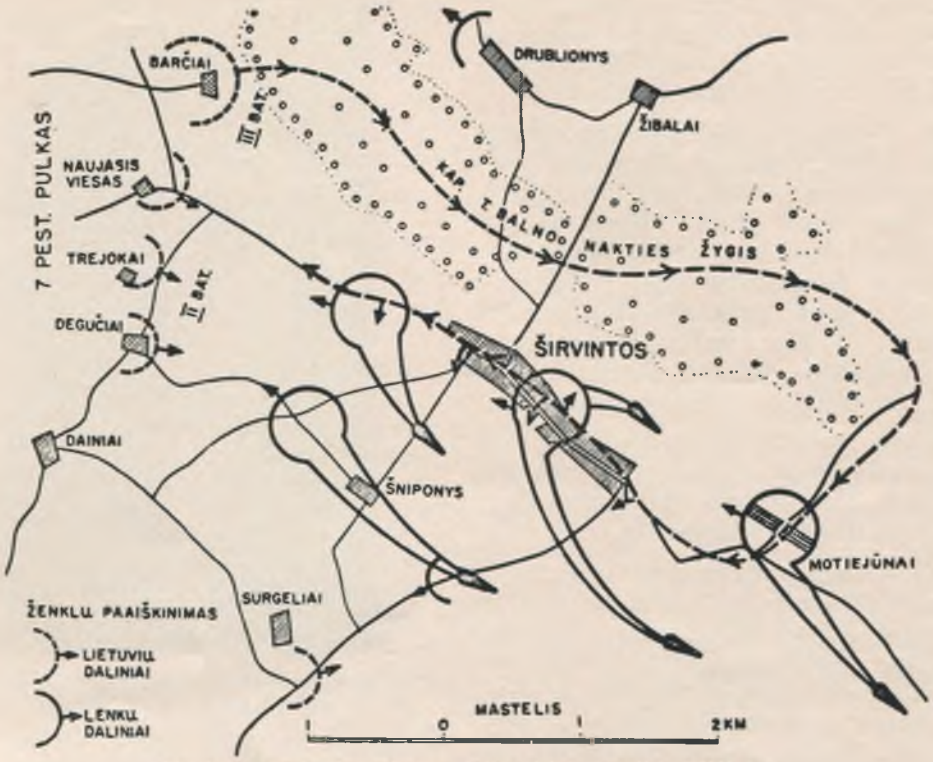

Širvintų kautynių schema (žiūr. Liet. Encikl. XXX t.)

patiektu įsakymu, sugriūva, lieka beprasmiais ir be jokios istorinės vertės. Ginčytis daugiau nebetenka, nes tuomet ir pats ginčas nebebus jau rimtas.

Apie tolesnę įvykių eigą, kas liečia 7 pėst. pulko I batalioną, turiu pasakyti štai ką: 2 pėst. pulko vado žinioje 7 pėst. pulko I batalionas išbuvo nebeilgą laiką. Susidūrimo - kautynių su priešu neturėjo. Aplinkybės keitėsi. Armijos vadas gen. S. Žukauskas, kuris buvo atvykęs į Ukmergę ir perėmė vadovavimą, grąžino 7 pėst. pulko I batalioną prie savo pulko į Širvintų kautynių barą. Kai atvyko, lapkričio 19 d. kautynės buvo jau pasibaigusios. Tad kautynėse nedalyvavo. Dalyvavo tik II ir III batalionai. (Žiūr. šiuo reikalu kpt. Baltrūno atsiminimai, KARYS Nr. 32, 1928 m. rugpjūčio 1-7 d.).

Į Lyduokių apylinkę batalionas atvyko lapkričio 19 d. Apie 9-10 val. ryto buvau susitikęs su bežygiuojančia bataliono vora prie Pašešuolės kaimo, į vakarus nuo Šešuolių bažnytkaimio. Batalionas, palyginus su mano kuopos naujokais kariais, atrodė labai gerai. Gerai pamenu, kad kuopos viršininku buvo vadas, vyresnio leitenanto laipsnio. Kalbėjausi su juo. Pavardę pamiršau. Laiškuose, kuriuos esu gavęs JAV, vieni 7 p. pulko anų laikų kautynių dalyviai mini ‚jog bataliono vadu buvęs karininkas Katasiūnas, kiti mini karininkus Žukauską ar Tarasenką. Butegeidietis mini kapitoną Žilinską, bet neatatinka turimas laipsnis. Lieka tęsti pasiteiravimus. Kas žino, prašau parašyti.

Bendrai sumetus, kalbant apie Širvintų kautynes, užvis daugiausiai yra nuskriaustas 7 pėst. pulko II batalionas. Jisai dalyvavo lapkričio 19 d. ir 21 d. kautynėse prie Širvintų. Vykdė frontinius puolimus, tuo laiku, kai III batalionas vykdė apėjimus. Batalionas išvežė lenkų patrankas iš Paširvinčio dvaro. Ypatingai aktyvios buvo 5 ir 6 kuopos. Šiuo reikalu turiu vertingų žinių — keletą laiškų iš majoro Z. Šalkausko, kuris buvo tuo metu 7 pėst. pulko 6 kuopos vadas. Panaudosiu juos, kai rašysiu išsamiau apie Širvintų kautynes.

SANTARVĖS KARO MISIJOS LIETUVOJE

POVILAS DIRKIS

Prieš 46 metus, Lietuvai vos spėjus atsikelti iš po Pasaul. karo griuvėsių ir Santarvės karui su vokiečiais pasibaigus, Lietuvą pradėjo lankyti amerikiečių, prancūzų ir anglų misijos. Man, buvusiam tuo metu Kauno Karo Komendantūros karininkui — ūkio pareigūnui, teko su jomis susipažinti, nes reikėjo jas sutikti, apgyvendinti, maistu aprūpinti ir kiekvieną jų iš Kauno išlydėti. Visų misijų buvo vienas ir tas pats tikslas: ištirti Lietuvą ir jai padėti.

1919 m. kovo 15 d. pirmoji misija atvyko iš JAV, vadovaujama majoro Ross ir susidedanti iš narių kpt. E. J. Jenkins, kpt. Hollister ir korespondento E. Tobenkin.

Tų pačių metų gegužės 13 d. atvyko kita JAV misija, davovaujama E. J. Dowley, bei W. Green. Pirmosios uždavinys buvo maisto teikimas, o antrosios — ekonominiai klausimai. Jos nebuvo įgaliotos nei tartis, nei veikti, bet vien tik parinkti žinių santarvės centrui Paryžiuje, patiekiant savo nuomonę ir patarimus, kas, jų nuomone, turetų būti daroma.

Pirmoji misija Lietuvos kariuomenei yra daug padėjusi maistu. Antrosios patarimu, Lietuva gavo šešių milijonų dolerių vertės Europon atgabento iš JAV turto. Mat, pasibaigus karui, pasiliko daug nesunaudoto maisto, rūbų, avalinės ir amunicijos. Šį turtą gabenti atgal į JAV neapsimokėjo. Tos misijos sprendimu tas turtas buvo duotas pigiausiomis kainomis ir išsimokėtinai.

Tų pačių metų kovo 19 d. į Kauną atvyko Prancūzijos Karo misija, vadovaujama plk. Reboul. Ji buvo žadėjusi pasakišką pagalbą Lietuvai, kad pastaroji galėtų suorganizuoti didelę kariuomenę. Tačiau,iš tų didelių pažadų, primetė likučių penkių milijonų frankų sumai. Žinant tuometinę franko vertę, tai buvo nedaug.

Pirmoji Amerikos Maitinimo komisija su Lietuvos Apsaugos ministerijos štabu, prie ministerijos rūmų Kaune.

Amerikiečiai misijos pareigūnai Lietuvoje.

Vėliausiai į Lietuvą atvyko Anglų misija — 1919 m. liepos mėn., vadovaujama kpt. West ir Brodie. Tos misijos pritarimu, Lietuva iš Anglijos gavo turto už šešiolika tūkstančių svarų sterlingų. Be to, tos komisijos vadovui kpt. G. Brodie tarpininkaujant, tarp lietuvių ir lenkų įvyko laikinos karo paliaubos.

Nors Lietuva dėka tų misijų atkuto, bet su jomis turėjo daug ir vargo, nes reikėjo jas globoti, saugoti ir, kas be ko, joms ir pataikauti.

LIETUVOS IR AMERIKOS RAUDONASIS KRYŽIUS

Lietuvos Raudonasis Kryžius buvo įsteigtas 1919 m. sausio 12 d. Jo valdybą sudarė: dr. J. Alekna, dr. R. Šliupas, prof. J. Makauskis ir dr. V. Ingelevičius. Pradžia jo veiklos buvo labai sunki, nes nebuvo galimybės iš kur gauti vaistų ir tvarstomosios medžiagos. Tarptautinis Raudonasis Kryžius dar vis nenorėjo pripažinti įsisteigusio Lietuvos Raudonojo Kryžiaus ir užtat

Prancūzų Karo misija Lietuvoje.

DVYLIKA METŲ LIETUVOS KARINĖS TARNYBOS

J. ŽILYS

(Pradžia sausio mėn. KARYJE)

ANTRŲJŲ METŲ SKRAIDYMAS

Pavasariui atėjus, vėl parsidėjo skraidymai įvairios rūšies lėktuvais. Pradžioje skraidžiau I D. karo geriausiu vokiečių vienviečiu naikintuvu "Focker". Tai labai pavaldus ir malonus skraidyti lėktuvas. Mūsų aviacijoje jų buvo tik du. Vieną iš jų sulaužė ore psk. Miliūnas, darydamas figūras. Jis pats išsigelbėjo parašiutu; leisdamasis užsikabino Nemuno krante ant augšto medžio ir tik atvažiavę gaisrininkai galėjo saugiai jį nukelti. Po to, tais lėktuvais buvo uždrausta daryti figūras. Likusiu lėktuvu atlikdavome šaudymus foto kulkosvaidžiu į kitą lėktuvą. Vėliau buvau paskirtas naikintuvų "Šmolik" eskadrilėn išmokti figūrinio skraidymo. Lėktuvų "Šmolik" eskadrilė buvo pirkta Čekoslovakijoje. Jų liemenys buvo išdažyti smaugliais — pabaisomis. Skraidyti jais man nepatiko. Jie sunkiai valdomi lėktuvai, linkę eiti į suktuką. (Suktukas buvo vadinama figūra, kuri savaime pasidaro lėktuvui krintant). "Šmolik" lėktuvas darydavo staigų suktuką ir sunkokai duodavosi išvedamas iš jo. Su šiais lėktuvais yra užsimušę keletas lakūnų.

Man stebint, užsimušė psk. Meškėnas, 1934 metais (kilęs iš Panevėžio). Jis buvo pakilęs į penkių kilometrų augštį; leisdamasis, jau netoli žemės, nustojo greičio, ėjo į suktuką ir taip atsitrenkė į žemę. Lėktuvas atrodė neperdaugiausiai apdužęs, tačiau lakūnas mirė, dedant jį į sanitarijos autovežimį.

Vieni lėktuvai, nustoję greičio, greitai pereina į suktuką, kiti paplaniravę, įgyja greičio ir patys išsilygina (tai pastovūs lėktuvai). Buvo lėktuvų, kurių iš suktuko normaliai visai negalima išvesti. Tai tie, kurie daro lėtą (plokščią) suktuką. Jų vairai permaži, kad paklustų piloto. Mūsų aviacijoje toki lėktuvai buvo "L.V.G." Tai I D karo dvisparniai lėktuvai. Jie buvo vartojami vilkti marškoms Palangoje, šaudant į ore judantį taikinį. Įėjus su jais į suktuką, buvo leidžiama gelbėtis parašiutu. Kol dar nebuvo parašiutų, su jais buvo nukritusių lakūnų ir išlikusių gyvų.

Figūruojant "Šmoliku", pradžioje neviskas gerai išeidavo. Daug kartų teko pakliūti į suktuką ir išvedant, jei tik pavėluodavau ištiesinti vairus, tuojau pradėdavau suktis suktuku į kitą pusę ir taip, gerokai pasisukinėjęs į abi puses, pagaliau išlygindavau. Kadangi figūruoti pradėdavau iškilęs virš kilometro augščio, tai suktukams jo pakakdavo.

Kartą figūruojant sugedo lėktuvo motoro tepimas; motoras įkaito ir motoro apsisukimai sumažėjo. Tuo atveju reikėjo išjungti motorą ir

---

nėjo į pagalbą. Lietuvos Raudonasis Kryžius pradėjo organizuoti draugiją, išleido atsišaukimą į visuomenę, kad remtų Lietuvos Raudonąjį Kryžių aukomis ir kitokiomis gėrybėmis, kurias būtų galima panaudoti ligoninėse esantiems sergantiems ir Nepriklausomybės kovose sužeistiems kariams. Tačiau ir tos pastangos trūkumų nepašalino. Reikalas išsisprendė tik 1919 m. vėlai rudenį, kuomet į Kauną iš JAV atvyko Raudonojo Kryžiaus sanitarinė misija, vadovaujama dr. Ryan. Ši misija buvo skirta visoms Baltijos valstybėms. Jos nuolatinė būstinė buvo Rygoje Kauno skyriui vadovavo tūlas C. S. Paine. Sanitarinis turtas buvo gabenamas per Berlyną, iš kur dr. Waldas pristatinėjo jį Kaunan. Sanitarinio bei mediciniško turto 1919-20 m. Lietuvai buvo pristatyta už 156,190.99 dolerių.

Apskaičiuojama, kad, bendrai, per visą tą laiką nuo 1919 iki 1922 m. į Baltijos valstybes Amerikos Raudonasis Kryžius pristatė turto už 8 milijonus dolerių.

Dr. Ryan veikla, ypač Lietuvos atžvilgiu, buvo labai nuoširdi ir neįkainuojamos vertės. Dėka suteiktos pagalbos fronte buvo įsteigtos kelios lauko ligoninės, aprūpintos medikamentais, baldais ir net mašinomis. Dr. Ryan Lietuvos vyriausybė, už nuopelnus, buvo apdovanojusi Vyčio Kryžiumi, viena ligoninė buvo pavadinta jo vardu ir jo paveikslas kabojo Karo Muzėjaus didžiojoje salėje greta kitų žymių ir nusipelniusių vyrų.

Dr. Ryan jau 42 metai nebėra gyvųjų tarpe. Jis mirė 1923 m. Persijoje nuo užkrėtimo. Už dr. Ryan vėlę tuo metu Kaune Įgulos bažnyčioje buvo laikomos pamaldos, kuriose dalyvavo vyriausybės nariai ir Kauno įgulos vadovybė, išreikšdami mirusiam geradariui paskutinę pagarbą.

Pasikalbėjimas ore, pakilus iš aerodromo: karo lakūnai — ltn. L. Lendraitis ir kpt. R. Marcinkus

tūpti, nes buvau virš aerodromo. Bijodamas blogo priėjimo tūpimui neišjungiau motoro — tik nuėmiau gazą, planiravau ir tūpiau. Nutūpti pavyko gerai. Motoras nuo įkaitimo garavo kaip garo mašina. Reikėjo nors dabar išjungti motorą, bet aš ir vėl to nepadariau. Tą dieną vėjas pūtė į angarų pusę. Kadangi tūpdavome visuomet prieš vėją, tai mano lėktuvas sustojo gana toli nuo angarų. Išjungęs motorą būčiau turėjęs tolokai eiti iki angarų. To nepanorėjau ir su garuojančiu motoru "nuruliavau" iki pat angarų. Išlipęs iš lėktuvo pamačiau aviacijos viršininką. To tai nesitikėjau. Įraudęs viršininkas čiupo mane, kodėl aš taip padariau. Nedaug kuo aš galėjau teisintis; pasakiau, kad tuo lėktuvu skridau tik antrą kartą, išjungti motorą bijojau dėl blogo priėjimo tūpti. Tada jis atlyžo ir atsitraukė nuo manęs. Skridimas man baigėsi gerai, tik tas lėktuvas daugiau jau nebeskraidė, nes motoras tebetiko tik laužui.

Tos rūšies lėktuvais aš skraidžiau dar ilgoką laiką, kol išmokau figūruoti ir be reikalo nedaryti suktukų. Neilgai trukus, visi tos rūšies lėktuvai, jau pasenę ir nebetinkami skraidyti, buvo išimti iš apyvartos.

Tuo ir baigėsi mokymas skraidyti mokykloje. Teorinio kurso baigiamieji egzaminai irgi buvo išlaikyti. Taigi, teko skirtis su mokykla, o vėliau ir su Kaunu.

Baigęs mokyklą ir gavęs antrąjį lakūno rangą, buvau paliktas mokomojoje eskadrilėje. Ltn. Pupelis, nenorėdamas išvykti iš Kauno, padavė raportą aviacijos viršininkui, motyvuodamas, kad jo motina gyvenanti Šiauliuose ir jam skraidant jaudinsis, todėl prašė palikti Kaune. Aviacijos viršininkas, palaikęs tą už gryną pinigą, vieton jo, išsiuntė mane į 3-čią bombonešių eskadrilę Šiauliuose (Zokniuose), 1935 m. liepos mėn. 31 d. Ta data yra aviacijos įsakymo; tikrumoje aš išvykau į Šiaulius dviems mėnesiais vėliau.

SUKILIMAS PRIEŠ PREZIDENTĄ

1934 m. birželio 7 sukilimas padarė didelį nuostolį mūsų kariuomenei, ypač karo aviacijai. Daugeliui aviacijos karininkų buvo atimti laipsniai, o kiti, kad ir su laipsniais, buvo pašalinti iš kariuomenės; vienas nubaustas kalėjimu. Iš buvusių 25 aviacijos karininkų, mokyklos klausytojų, didesnė pusė nukentėjo. Tik du už pa-

baudą buvo grąžinti į pulkus, plk. Čaplikui užtarus; kiti visi buvo atleisti iš kariuomenės. Kursai buvo papildyti naujai iš dalinių priimtais karininkais.

Sukilime aš irgi dalyvavau, bet buvau išteisintas. Įvyko taip. Tuo metu mokykloje vyko mokymas skraidyti. Pratybas pradėdavome 4 v. ryto. Aš gyvenau Vytauto prospekte, netoli geležinkelio stoties, todėl turėjau atsikelti ir išeiti į tarnybą labai anksti. Sukilimo dieną, išėjęs į gatvę, prie stoties pamačiau stovinčius tankus ir daug kareivių. Iš vakaro apie įvykį nieko nežinojau. Grįžęs į kambarį, pasiėmiau diržą, pistoletą ir nuėjau prie stoties. Ten sutikau keletą pažįstamų karininkų. Iš jų sužinojau, kad vyksta sukilimas, siekiąs paspausti prez. A. Smetoną dėl vyriausybėje įsivyravusio giminių valdymo ir protekcijų. Tai buvusi pagrindinė sukilimo priežastis. Tik vėliau paaiškėjo, kad dalis sukilėlių norėjo grąžinti vyriausybėn prof. A. Voldemarą. Nuo geležinkelio stoties, paėmęs taksį, nuvažiavau prie vyr. kariuomenės štabo patalpų ir ten buvau visą laiką, kol sukilimas buvo atšauktas. Tuo laiku aviacijos viršininko pareigas ėjo gen. št. plk. ltn. J. Narakas. Aviacijos viršininkas plk. inž. Gustaitis (vėliau generolas) buvo išvykęs į užsienius. Didžiausia atsakomybė aviacijoje ir teko sukilime dalyvavusiam plk. ltn. J. Narakui. Po sukilimo jam buvo atimtas laipsnis. Jis buvo pašalintas iš kariuomenės ir karo teismo nubaustas mirties bausme. Tokia pat bausme buvo nubaustas, sukilimui dalinai vadovavęs, vyr. štabo virš. gen. P. Kubiliūnas. Mirties bausmė abiems buvo pakeista kalėjimu. Sukilimas vyko ramiai, beveik niekas nepasipriešino ir ginklas nebuvo pavartotas.

PASITARIMAI PREZIDENTŪROJE

Man būnant prie vyr. štabo patalpų, visą laiką vyko pasitarimai su prezidentu. Karts nuo karto atvažiuodavo vyresnieji karininkai, dalyvavę pasitarimuose, painformuoti apie padėtį. Jų pasakojimu, pradžioje prezidentas buvęs labai išsigandęs ir viską būtų sutikęs padaryti. Atrodė, sukilimo vadai nebuvo vieningi ir neturėjo plano ką, atskirais atvejais, turėtų daryti. Kai prezidentui paaiškėjo, kad jis paliekamas savo vietoje, o daromos tik pastabos dėl kaikurių pakaitų, prezidentas pasidarė nesukalbamas. Dalis sukilėlių, ta proga, siūlė prof. A. Voldemarą grąžinti vyriausybėn. Prezidentas jo grįžimą valdžion griežtai atmetęs.

A. Voldemaro Kaune tuo laiku nebuvo. Sukilėlių eilėse nebuvo asmens, kuris imtųsi iniciatyvos ir atsakomybės. Gen. Kubiliūnas neturėjo aiškaus nusistatymo, ką daryti. Tai laikau jo, karo vado, silpniausia puse. Kaip žinome, jis daugiausiai ir nukentėjo.

Laikas bėgo. Pradėta skubėti, nes buvo jau šviesu ir neužilgo turėjo pradėti eiti darbininkai į darbą ir valdininkai į tarnybas. Reikėjo sukilimą greitai baigti. Buvo jaučiamas nerviškumas. Aviacijos gen. št. plk. ltn. Narakas, rūkydamas

Pasiruošimai prieš pakylant.

Lietuvos karo lakūnai Rotterdame 1934 m. birželio 28 d. Viduryje gen. A. Gustaitis ir Lietuvos garbės konsulas dr. W. Penn.

pypkę, skubiai vaikščiojo vyr. štabo prieangyje. Niekas nebepranešinėjo apie padėtį.

Apie pradžią šeštos valandos automobiliu atvažiavęs gen. Kubiliūnas pranešė, kad sukilimas baigtas ir liepė kareivius, kurių kieme buvo gana daug, vesti į kareivines. Tačiau niekas nieko nedarė — lūkuriavo, nes atrodė, kad jis sukilimui jau nevadovavo. Netrukus atvažiavo aviacijos mjr. Pyragius su husarų pulko vadu gen. št. plk. ltn. Bačkum ir pranešė, kad sukilimas yra baigtas — susitarta. Prezidentas prižadėjęs nieko nebausti ir liepė grįžti į kareivines. Tada kareiviai pradėjo rikiuotis grįžimui.

ATSKRIDO VOLDEMARAS

Apie 6 val. pėsčias atėjau aviacijos ramovėn, kur radau daug karininkų, grįžusių iš sukilimo. Visi sėdėjo aplink stalą valgomajame kambaryje. Nuotaika buvo įtempta. Niekas nekalbėjo. Mjr. Pyragius, išėjęs iš svečių kambario, pranešė, kad svečių kambaryje yra atskraidytas A. Voldemaras. Netrukus jis atėjo pas karininkus. Buvo gerai nusiteikęs, nors nesiskutęs ir gana blogai apsirengęs. Su visais iš eilės pasisveikino, paduodamas ranką ir, rodos, laukė geros žinios, bet niekas netarė nė žodžio. Neilgai pabuvęs valgykloje vėl grįžo į svečių kambarį ir ten mjr. Pyragius ir mjr. Špokevičius jam paaiškino apie padėtį. Tada jis pasakęs: "Dabar vežkite mane į kalėjimą". Apie jo buvimą ramovėje buvo telefonu pranešta vyr. štabui. Iš ten gautas įsakymas pristatyti jį į vyr. štabą. Jį išvežė mjr. Pyragius ir mjr. Špokevičius.

Po to, laikas nuo laiko, buvo suiminėjami ir išvežami karininkai, dalyvavę sukilime, į VI fortą. Suėmimai ir tardymai vietoje tęsėsi apie dvi savaites. Tardymams aviacijoj vadovavo 2 p. pulko vadas plk. Čaplikas, kuris sukilime nedalyvavo. Mano žiniomis, prieš sukilėlius veikė jo žmona: laiveliu naktį persiyrusi Nemuną, prikėlė Karo mokyklos viršininką gen. št. plk. J. Jackų. Pastarasis prikėlęs kariūnus, mėgino iš Panemunės veržtis į Kauną. Ant Panemunės tilto viename ir antrame gale stovėjo tankai. Viename jų (arčiau Panemunės) prie kulkosvaidžio buvo aviacijos mokyklos kursantas ltn. J. Balčiūnas. Jis vedė derybas su karo mokyklos viršininku ir nepraleido kariūnų per tiltą į Kauną. Kariūnai, užėmę pozicijas prie Nemuno, išbuvo iki sukilimo pabaigos.

A. Voldemaras "Anbo VI" buvo atskraidintas iš Zarasų į Kauno aerodromą kpt. Garolio.

A. Voldemaro išvaduoti Zarasuose iš policijos priežiūros, automobiliu buvo nuvažiavę mjr. inž. Jakštys, kpt. J. A. ir ltn. A. Pupelis. Policija jiems nesipriešino. Iš jų nukentėjo mjr. inž. Jakštys. Kiti, kaip vykdę aviacijos viršininko įsakymą, buvo išteisinti.

Taip blankiai praėjo aprašomasis sukilimas, neturėjęs aiškaus plano ir gero vado.

SKRIDIMAS Į EUROPOS VALSTYBES

1934 m. vasarą po sukilimo buvo įvykdytas skridimas trimis "Anbo IV" lėktuvais į Švediją, Angliją, Prancūziją, Italiją ir Sovietų Rusiją. "Anbo IV" buvo brig. gen. A. Gustaičio konstrukcijos žvalgybos lėktuvai. Tais laikais jie buvo laikomi geros kokybės. Lėktuvai buvo viensparniai ir turėjo galingą devynių cilinderių motorą, oru aušinamą. Lėktuvo didžiausias greitis — apie 400 km į valandą. Kylant, prabėgimą turėjo neilgą, todėl didelio aerodromo jiems nereikėjo. Pats skridimas buvo daromas reprezentacijos tikslu. Jų išskridimo dieną aš buvau aerodromo budėtoju. Aerodrome tą dieną buvo išrikiuoti vienoje eilėje, neseniai Prancūzijoje pirkti, naikintuvai "Devoitin". Už jų stovėjo paruošta skridimui grandis — trys "Anbo IV" lėktuvai. Jų išlydėti buvo atvykę min. pirm. pareigas einąs teisingumo min. St. Šilingas ir krašto apsaugos min. gen. Šniukšta. Juos pasitikęs atraportavau apie padėtį aerodrome. Atėjęs aviacijos viršininkas atraportavo apie lėktuvų pasiruošimą skristi. Visi nuėjome arčiau išskrendančių lėktuvų.

Skridimo įgulas sudarė: 1. aviacijos viršininkas plk. inž. Gustaitis — vedančio lėktuvo pilotas, žvalgas kpt. J. Namikas (žuvęs). 2. kpt. J. Liorentas pilotas, žvalgas ltn. R. Marcinkus (žuvęs). 3. ltn. J. Mikėnas, pilotas ir mechanikas J. Rinkevičius. Prieš išskrendant, ilgesnę kalbą pasakė min. Šilingas ir labai trumpai kalbėjo gen. Šniukšta. Kaip šiandien atsimenu jo pasakytus žodžius: "Garbingai skriskit — laimingai grįžkit". Atsisveikinę įgulos nariai sėdo į lėktuvus ir visi drauge pakilo. Skridimas pavyko pagal gen. Šniukštos pasakytus žodžius, jo linkėjimus.

"LITUANICOS I" SKRIDIMAS PER ATLANTĄ

Garbingas skridimas "Lituanicos I" nepilnai pavyko. Pilotai, atsargos kpt. Stepas Darius ir Stasys Girėnas, 1933 m. liepos mėn. 17 d. perskrido Atlantą, bet netoli Lietuvos, Vokietijoje, prie Soldino žuvo. Jų įsigytas lėktuvas, šešių vietų "Balanca", buvo pritaikintas skristi per Atlantą.

Į žuvimo vietą buvo nuvykęs aviacijos viršininkas brig. gen. inž. Gustaitis. Jo nuomone, žuvimo priežastis, pirmoje vietoje, buvęs blogas oras. Soldino apylinkėje tą naktį, smarkiai griaudžiant, lijo lietus. Naktis buvusi tamsi. Augščio (altimerto) rodyklė galėjusi suklaidinti pilotus. Altimetras yra barometras, tik jo rodyklė rodo oro slėgimą, paverstą į augščio metrus. Juo augščiau, tuo slėgimas mažėja, ir rodyklė atitinkamai rodo augštį metrais. Keičiantis vietai ir krintant oro slėgimui, keičiasi rodyklės parodymas. Jo nuomone, pilotai į tai nebuvo pakankamai atkreipę dėmesį. Skridimas debesyse yra visai aklas. Pilotas nemato nei dangaus, nei žemės, todėl turi skristi pagal instrumentų rodymą. Augščio rodyklė galėjo rodyti didelį augštį, o iš tikrųjų, skrido labai žemai. Pirmasis susidūrimas buvęs su medžiais, o paskui, su žeme. Benzino buvo paėmę apie 8900 km. atstumui ir jo nebuvo pristigę. Lėktuvas neturėjo radijo siųstuvo, todėl lakūnai skrido niekam nieko nepranešdami; parašiutų, kad neapsunkintų lėktuvo, taip pat neturėjo. Lėktuvo likučiai buvo atvežti į Kauną ir patalpinti Karo muzėjuje. Tai buvęs 18-tasis transatlantinis skridimas aviacijos istorijoje.

"LITUANICA II"

1935 m. rugsėjo 21 d. skridimą per Atlantą pakartojo lakūnas Feliksas Vaitkus, Amerikoje gimęs ir augęs lietuvis. Buvo augšto ūgio, liesas. Jo lėktuvas buvo gana geras; motoras oru aušinamas, žvaigždėtas, apie 600 arklio jėgų galingumo. Aplink motorą buvo uždėta oro prašliuožimo skarda. Lėktuvas viensparnis, sparnai sujungti su liemeniu, dengti fanera; propeleris metalinis, kintamo žingsnio. Skridimo greitis — apie 210 km. į valandą. Žvalgo sėdynėje buvo įtaisyti benzino bakai. Pilotas į savo sėdynę turėjo įėjimą per viršų sparno, iš priešakio.

Skrisdamas, F. Vaitkus kryptį laikė radijo pagalba, susitaręs su Švedijos radijo siuntimo stotimi. Skrendant viskas buvo pilnoje tvarkoje, tačiau po 22 val. skridimo lakūnas jautėsi taip pavargęs, kad nutarė, pamatęs žemę, neatsižvelgiant į nieką, tūpti. Benzino būtų pilnai pakakę atskridimui į Kauną. Priskridęs Airijos krantus, tūpė and ganyklos. Lakūnas buvo pavargęs, o lėktuvas tūpimui ant ganyklos nebuvo tinkamas, nes tupia dideliu greičiu ir pasiekęs žemę ilgai rieda. Taigi, jis kiek pariedėjęs, apvirto ir lėktuvą gerokai aplaužė. Pats sakėsi, tik su kirvuku, paskolintu iš piemens, galėjo išlįsti iš sėdynės. Jis pats liko visai sveikas. Kiek pailsėjęs Airijoje, Vaitkus laivu atplaukė į Klaipėdą, o iš ten lėktuvu "Anbo IV" buvo atskraidintas, rodos, plk. ltn. Januškevičiaus į Kauną.

Kauno aerodrome F. Vaitkus buvo sutiktas vyriausybės narių, organizacijų ir šiaip didelės

minios. Į minią jis prabilo lietuviškai. Kalbėjo trumpai, nes lietuviškai kalbėjo silpnai ir senoviškai.

Jam pagerbti Karo aviacijos ramovės (Fredoje) salėje buvo surengtas balius. Į balių jis atvyko su žmona, kuri buvo atplaukusi iš Amerikos laivu.

Čia jis kalbėjo irgi gana trumpai: trūko žodžių išsireikšti ir kalbėjo labai senoviška tarme. Jo žmona nelietuvė, lietuviškai kalbėti nemokėjo. Baliuje ją išvedęs šokti valsą, turėjau vargo: susikalbėti negalėjau, o šokti mums nesisekė. Turėjau jieškoti išeities. Sukomandavau šokti su figūromis. Taigi, ir draugams daviau progos šokti su ja valsą.

Ta proga lakūnas F. Vaitkus buvo apdovanotas plieno sparnų garbės ženklu. Jo lėktuvas vėliau buvo atvežtas į Kauno karo aviacijos dirbtuves ir pagrindinai atremontuotas. Jis buvo pritaikytas skristi keturiem žmonėm. Kaip netinkamas skraidyti mūsų sąlygomis, lėktuvas nebuvo vartojamas. Jau man esant trečioje eskadrilėje Šiauliuose buvo atskraidintas į Šiaulius ir patalpintas 3-čios bombonešių eskadrilės angare. Daugiau juo niekas nebeskraidė. Mano žiniomis, už jį krašto apsaugos ministerija lakūnui F. Vaitkui sumokėjo 100,000 litų. Netrukus F. Vaitkus su žmona grįžo į J.A.V. Jis mirė 1956 m. liepos 23 d. Wiesbadene, vakarų Vokietijoje, jo kūnas buvo parvežtas Amerikon.

"Lituanicos I ir II" palyginamoji lentelė

Lėktuvų vardai	Pakilimo vieta	Tūpimo vieta	Nuskristas atstumas kilometrais	Išbūtas laikas ore val.	Perskridimo vid. greitis km. į val.	Liko skristi į Kauną km.	Išskridimo data	Tūpimo data
Lituanica I	Niujorkas	Soldinas Vokietija	6500	42	155	600	1933.VII.15	IX. 22 0:30 val.
Lituanica II	Niujorkas	Airija	4800	22	215	2300	1935.IX.21	VII. 17

LATVIŲ LĖKTUVAS APLANKO MŪSŲ AVIACIJĄ

1935 m. pavasarį Latvijos karo aviacijos lengvųjų bombonešių "Šmolik" firmos (žvalgybos) grandis buvo atskridusi pas mus į Kauną. Kaip jau rašiau, mūsų aviacija turėjo Čekoslovakijoje pirktų "Šmolik" firmos naikintuvų eskadrilę, latviai tuo pat metu, ten pat, buvo įsigiję bombonešių eskadrilę. Kaip mūsų naikintuvai, taip ir jų bombonešiai, buvo jau pasenę. Neaišku, kodėl jie jais pas mus skrido, matyt, geresnių tada dar neturėjo. Tuo metu mūsų lėktuvai "Anbo IV" ir "Devoitin" buvo nepalyginamai geresni.

Jiems atskrendant, sugedo vieno lėktuvo motoras, todėl tas lėktuvas, atsilikęs nuo kitų dviejų, vėliau atskrido ir tūpė Kauno aerodrome. Tupiant įvyko nelaimė. Aerodrome ūkininkai buvo prisipjovę šieno. Sena moteris aerodromo pakraštyje grėbė šieną. Sugedęs lėktuvas tūpdamas ne pagal taisykles, nepastebėjo grėbėjos, sudavė sparnu jai per galvą vietoje ją užmušdamas. Mačiau, kaip ji, išmetusi grėblį, sugriuvo.

Toks, nevisai vykęs, vizitas neilgai truko: mūsų mechanikams sutaisius motorą, tą pačią dieną jie grįžo į Latviją.

KARO AVIACIJOS DALINIAI ŠIAULIUOSE (ZOKNIUOSE)

Keturi kilometrai nuo Šiaulių, Radviliškio link, buvusio Zoknių dvaro laukuose, buvo įsikūrusi karo aviacijos Šiaulių įgula. Ją sudarė: 3-čia bombonešių grupė, susidėjusi iš 3-čios ir 4-tos eskadrilių; 5-ta naikintuvų eskadrilė, apsaugai sargybų kuopa — vadas kpt. Gudynas; aviacijos remonto dirbtuvės —viršininkas kpt. J. Ulpa (miręs), jam išėjus atsargon kpt. Radvenis (Heidrikis); grupės štabas ir foto laboratorija — vedėjas kpt. V. Žižys (miręs Australijoje). Įgulos viršininkas ir 3-čios grupės vadas — plk. ltn. J. Liorentas. Penkta naikintuvų eskadrilė atsikėlė iš Kauno 1938 m.; jos vadas buvo mjr. J. Adomaitis.

Šiaulių (Zoknių) aerodromas buvo didžiausias ir geriausias Lietuvoje. Jis tiko skraidymams visuose metų laikuose. Aerodromo paviršius ir podirvis buvo žvyro sudėties, todėl rudens metu nepašlapdavo, o pavasarį greitai išdžiūdavo. Kiek blogiau būdavo sausą vasarą: žolė išdžiūdavo ir lėktuvams kylant ir leidžiantis kildavo daug dulkių. Pakilimo takų nepriklausomos Lietuvos laikais visuose aerodromuose nebuvo.

Zoknių įguloje buvo šie pastatai: Šiaulių miesto kryptimi stovėjo 4-tos ir 5-tos eskadrilių angarai; 4-tos ir 5-tos eskadrilių personalui — du namai; grupės štabo ir fotolaboratorijos namas; lėktuvų remonto dirbtuvė; sargybų kuopos kareivinės ir prie geležinkelio, einančio į Radviliškį, tolokai (apie 800 m.) stovėjo didžiulis gelžbetoninis 3-čios eskadrilės angaras su priestatu eskadrilės personalui.

3-ČIA BOMBONEŠIŲ ESKADRILĖ

Trečios eskadrilės angaras buvo didžiausias Lietuvoje. Jame tilpo ne tik eskadrilės lėktuvai, vadinami "Ansaldo", bet ir keletas kitų: "Lituanica II", du dviejų motorų anglų firmos, šešių vietų mokomieji bombonešiai — "Haveland" vadinami, vienas "LVS" ir vienas "Albatros". Du paskutiniai buvo dar Didžiojo karo ir buvo vartojami, šaudant į oro taikinį, maršku vilkimui. Eskadrilėse būdavo 10-14 lėktuvų. Eskadrilės lėktuvai "Ansaldo" buvo pirkti Italijoje 1926 m. Lėktuvų amžius yra apie 10 metų, todėl "Ansaldo" buvo jau pasenę ir buvo numatyta juos pakeisti užpirktais Prancūzijoje lengvais bombonešiais "Murau" tipo. Lietuvą užplūdus bolševikams, jų prisiuntimas buvo sulaikytas.

Lėktuvo "Ansaldo" didžiausias greitis — apie 180 km. į valandą. Perskridimo greitis apie 140 km. į valandą. Ore galėjo išbūti apie šešias valandas. Lėktuvas buvo dvivietis, viensparnis, neturėjo nei oro nei žemės stabdžių, buvo ginkluotas dviems suporintais žvalgo kulkosvaidžiais ir vienu piloto kulkosvaidžiu; visi buvo "Vickers" firmos. Piloto kulkosvaidis sinchronizuotas su motoru, todėl šaudė pro propelerį. Motoras "V" formos", šešių cilinderių, vandeniu aušinamas, 560 arklio jėgų galingumo, benzino sunaudodavo apie 90 ltr. į valandą.

Eskadrilės karininkų personalą sudarė:

1. esk. vadas mjr. Masys Petras — žvalgas, 2. eks. vado padėjėjas kpt. Žilys Juozas — pilotas, ėjo esk. technikos karininko pareigas, 3. kpt. Tindžiulis A. — žvalgas (žuvęs), 4 ltn. Molis A. — žvalgas, 5. ltn. Bieliauskas — žvalgas, 6. ltn. Navaitis (Navickas) — žvalgas (birželio 14 d. išvežtas į Rusiją), 7. ltn. Bakšys — žvalgas, 8. ltn. Strazdas — pilotas, 9. ltn. Norkus — pilotas (žuvęs).

Eskadrilėje buvo dar 4-6 puskarininkiai pilotai ir 2-4 puskarininkiai šauliai. Lėktuvą aptarnavo ir atliko smulkų remontą 5-6 mechanikai, civiliniai tarnautojai ar puskarininkiai ir vienas puskarininkis — eskadrilės ginklininkas.

4-TA BOMBONEŠIŲ ESKADRILĖ

Ilgą laiką ketvirtoji eskadrilė turėjo "Ansaldo" lėktuvus ir tik 1939 m. buvo pakeista aviacijos viršininko brig. gen. inž. Gustaičio konstrukcijos lėktuvais "Anbo 41". Visi "Ansaldo" buvo atiduoti 3-čiai eskadrilei. "Anbo 41" tiko būti lengvais bombonešiais ir žvalgybos lėktuvais. Jie buvo dviviečiai, viensparniai (augštasparniai): tai patobulinti "Anbo IV". Greitis lėktuvo siekė 400 km į valandą. Jų motorai buvo anglų firmos "Bristol Pegassus", 960 arklio jėgų galingumo, oru aušinami, žvaigždėti, devynių cilinderių, dėl geresnio oro prašliuožimo turėjo metalinį cilindrų apgaubą. Lėktuvas buvo ginkluotas 4 kulkosvaidžiais: du piloto ir du, suporinti, žvalgo. Propeleris medinis, trijų menčių. Važiuoklė neįtraukiama, kaip ir visų anais laikais buvusių lėktuvų Lietuvoje.

Paskutiniu metu eskadrilė buvo šios sudėties:

1. Esk. vadas mjr. Šimkus Kazys — žvalgas, 2. esk. technikos karininkas kpt. V. Steponkus (Steponkevičius) — pilotas, 3. esk. techn. karininkas kpt. Brazys (Brazauskas) — pilotas, 4. esk. tech. karin. kpt. Karalius — žvalgas (ėjo grupės ūkvedžio pareigas), 5. esk. techn. kar. kpt. J. Seliokas — pilotas,, 6. kpt. A. Švarplaitis — žvalgas (žuvęs), 7. ltn. J. Karosas — žvalgas (žuvęs Šiaulių bombardavimo metu), 8. ltn. Kalasiūnas — žvalgas, 9. ltn. Aleksonis — žvalgas.

Eskadrilėje dar buvo 4-6 pilotai puskarininkiai, 2-3 šauliai puskarininkiai, 5-6 mechanikai, civ. tarnautojai ar puskarininkiai ir vienas puskarininkis — eskadrilės ginklininkas.

5-TA NAIKINTUVŲ ESKADRILĖ

Šios eskadrilės lėktuvai buvo vienviečiai, dvisparniai, anglų firmos "Gloster". Tai greičiausi lėktuvai mūsų aviacijoje; jų greitis siekė virš 400 km. į valandą; buvo ginkluoti keturiais kulkosvaidžiais sparnuose. Motorai buvo oro aušinami, žvaigždėti ir buvo apie 850 arklio jėgų galingumo.

Eskadrilės sudėtis: 1. eskadrilės vadas mjr. J. Adomaitis, 2. eks. techn. karininkas kpt. Staugaitis Andrius, 3. kpt. J. Grincius, 4 kpt. St. Baipšys ir 5. ltn. K. Urbšaitis. Eskadrilėje dar buvo keletas pilotų puskarininkių, 5-6 mechanikai, civ. tarnautojai ar puskarininkiai ir vienas puskarininkis ginklininkas.

(Bus daugiau)

Gerb. KARIO Redaktoriui

Gerb. J. Žilys straipsnyje "Dvylika metų Lietuvos karinės tarnybos" (KARYS 1966 m. Nr. 1) pažymėjo, kad karo lakūnas ltn. Kvietinskas buvo palaidotas Kaune. Tikrumoje jis palaidotas savo tėviškės Sasnavos parapijos kapinėse. Laidotuvėse dalyvavau su 9 p.p. kuopa, kuri, leidžiant karstą į duobę, saliutavo. Pamaldos vyko senojoje medinėje bažnyčioje. Gedulingas pamaldas atnašavo, pamokslą pasakė ir į kapines lydėjo Sasnavos parapijos klebonas kun. Stanislovas Čėsna.

Šį faktą iškeliu, nes karo aviacijos kariai buvo laidojami Kaune ir turėjo savo skyrių. Dabar okupantas kapines panaikino, išnyko ir lakūnų kapų pėdsakai. Tačiau av. ltn. Kvietinsko palaikai ilsisi Sasnavos parapijos kapinėse. *O. Žadvydas*

Franz Eichhorst — Vokiečių kariuomenė įžygiuoja į Varšuvą

KARAS — ŽMONIJOS NELAIMĖ

JONAS MIŠKINIS

Karas yra didelė žmonijos nelaimė ir skaudi bausmė. Žūva milijonai jaunų, pasiruošusių gyventi ir dirbti žmonių. Visas krašto ūkis įtraukiamas karo reikalams, be to, griaunami miestai, naikinami turtai, daromi milijardiniai nuostoliai, kuriems išlyginti po karo reikia daugelio metų ramaus, uolaus ir ryžtingo darbo. Jei dabar kiltų karas (didysis) tai šiame atominiame amžiuje, prie tokios milžiniškos technikos, dideli nuostoliai būtų ne tik tiems, kurie kažą pralaimėtų, bet ir tiems, kurie jį laimėtų.

Todėl suprantama, kadangi karas yra toks žalingas, pavojingas ir rizikingas, kad valstybė griebiasi karo tik tada, kai kitu būdu savo politinių bei ūkinių klausimų išspręsti nesugeba, arba nepajėgia.

Dėl ko kariaujama

Priežasčių yra daug. Iš jų svarbiausios: pramonė,žaliava, rinka, dalykai, kurių nepavyksta taikiu būdu pasirūpinti. Juk, pvz., I Pasaul. karo metu buvo kariauta dėl Elzaso geležies, dėl Irako naftos, dėl Afrikos kolonijų ir t.t. II Pasaulinio karo metu prisidėjo dar keletas naujų dalykų, kurių tarpe buvo svarbiausias tautinis - teritorinis klausimas.

Hitlerio laikais Vokietija stiprėjo ir jos gamyba pakilo ligi 270 proc. Toliau Vokietijai trūko pramonei žaliavos ir prekėms rinkos. Be to, trūko geros geležies rūdos, medvilnės, vilnos, naftos, vario, švino, cinko, kaučuko ir žemės ūkio produktų. Trūkstamų dalykų vokiečiai įsiveždavo, todėl jų importas, nuo 1928 m. ligi 1938 m. padidėjo 200 procentų, o tuo tarpu eksportas siekė tik 187 proc. Iš čia ir kilo vokiečiams erdvės problema, o toji erdvės problema apėmė ir rinką ir žaliavą.

Rinkos politika

Vokietija po I Pasaulinio karo neteko savo kolonijų Afrikoje ir kitur, todėl eksportui rinkos klausimas labai buvo aktualus nuo pat Versalio taikos.

Kovoje dėl rinkos Vokietijos politika ėjo trimis šakomis: Reino, Alpių ir Rytų kryptimi. Reino politikai rūpėjo atgaivinti Rūhro krašto pramonę, grąžinti Saro krašto anglį, o ten toliau, anapus Reino, šiaurės Prancūzijoje, Log Wy-Brieg upių baseine tįsojo keli milijardai tonų geros geležies rūdos, kuri reikalinga buvo Esseno ir kitiems gretimiems Vokietijos fabrikams. Tačiau, toji geležis buvo atskirta milžiniškos tvoros, vadinamos Maginot linija. Vadinas, anuomet Reine politika kurį laiką buvo sustojus prie tos linijos, o vokiečiai apsitvėrė ginamąja tvora, vadinama Siegfriedo linija.

Anuomet pasaulio politikai daug kreipė dėmesio į Vokietijos ir Prancūzijos minėtų linijų įtvirtinimus, maždaug kaip dabar į atominių ginklų gamybą.

Tačiau, Alpių politika labiau viliojo vokiečių politikus. Ten, pro Alpes, Karpatus, Balkanus ėjo kelias į Vidužemio jūrą ir į Afriką. Tik tas kelias jiems buvo ilgas, o toji jūra tolima. Todėl hitleriški politikai pamatė, kad kelią galima sutrumpinti jungiant prie Reicho vokiškas že-

PARAZITAI NESKELBIA KARO

K. Č.

Obelies žiedas gražus, bet juo pasidžiaugia ne vien tik žmogaus akis. Maži, pilki, kaip obelies žievė vabalėliai įsibrauna į puikius žiedus ir štai, dailus obuolys lieka kirmėlėtas, sugadintas. Gamtoje yra daug parazitizmo pavyzdžių. Net ir gamtos karalius, žmogus, dažnu atveju yra užpuolamas parazitų (pav. bakterijų), kurie jo kūną išnaudoja, nusi'pnina, ir žmogus apserga. Parazitai — tai savotiški slapukai. Jie sugeba prisitaikyti prie aplinkos, ir, neskelbdami karo, nejučiomis užpuola asmenį, kuris, dažnai pavėluotai, turi stvertis kontr-priemonių apsiginti nuo tokio pasalūniško užpuolimo.

Ir socialiniame gyvenime randame daug parazitizmo pavyzdžių. Kaip gi reikia pavadinti feodalinėje sistemoje dvarininkus, kurie, juk kaip tikriausi parazitai, išnaudodavo baudžiauninkus. Jie be karo užvaldė kaimiečių mases ir, lėbaudami bei ištvirkaudami, laikė tamsoje ir pusbadžiame gyvenime beteisius žmones. Panašiai buvo ir pramonėje, jai prasidedant kurtis ir plėstis. Ieškodami pragyvenimo šaltinių, taigi gindamiesi nuo bado, žmonės patekdavo į pramonininkų išnaudojimo spąstus, ir daug laiko praėjo, kol darbininkai išsikovojo sau geresnes sąlygas, kol iš parazitiško išnaudojimo sąlygų perėjo į bendradarbiavimo ir lygiateisiškumo sąlygas.

Ak, esti, kad ir tautos viena kitą išnaudoja. Juk, gi, bendradarbiavimo tarp didelių ir mažų tautų principas tik naujais laikais, bent jau teoretiniai, pradeda įsigyti pilietines teises. Argi, sakysim, kryžiokai nebuvo parazitai, jei jie, prisidengdami skambiu "artimo meilės" principu, žudė, plėšė, degino ir pagaliau pavergė likusius dar gyvus Prūsų lietuvius. Kaip kitaip, jei ne pikčiausios rūšies parazitais tie, vadinami, "kryžiaus vienuoliai" pasidarė, laisvus lietuvius pavertę vergais — baudžiauninkais, su idėja, kad už savo visas šioje žemėje kančias tie vargšai bus atlyginti po mirties.

Ir turėjo praeiti ištisi šimtmečiai, kol feodalinė sistema buvo panaikinta, kol dvarininkai buvo priversti (ir tai dar toli gražu ne visur pasaulyje) žiūrėti į darbininkus kaip į sau lygius bendradarbius. Daug blogiau atsitiko su kryžiokų palikuonimis, jie buvo karo išguiti iš užkariautų lietuviškų Prūsų. Deja, ir pačių lietuvių kažin ar kiek ten beliko, ir tolimesnis tos Prūsų Lietuvos (Tvankstės - Karaliaučiaus) srities likimas dar, toli gražu, nėra išspręstas: Sovietijos užgrobtas, jis tapo sutriuškintas ir kolonizuotas. Tik ateitis parodys, ar tas kraštas grįš tikriems šeimininkams — lietuviams, ar gal vėl bus derybų objektas tarp vokiškų ir sovietiškų grobikų. O kaip jūs pavadinsite čigonus, kurie vengdavo nuolatinio darbo, klajodami po visą šalį ir įvairiomis rafinuotomis apgaulėmis mulkindavo žmones. Juk tai irgi toki, nejučiomis į tautos kūną įsibrovę, parazitai, kurie "voražindami", vagiliaudami, arkliais maininkaudami ir t.t. demoralizuodavo kaimo visuomenę. Jie dėdavosi tavo bičiuliais, jie neskelbdavo karo, kaip ir visi kiti parazitai, bet iš tikrųjų jų kad ir nepavydėtinas gyvenimas buvo savotiškas karas ramiai, teise bei darbu paremtai, kaimo visuomeninei santvarkai.

Nepalyginti skaitlingesnė ir įtakingesnė buvo Lietuvos gyventojų grupė, gyvenusi veik išimtinai miestuose bei miesteliuose, — tai Lietuvos pirkliai. Dar Vytauto laikais atkviesti, jie įsikūrė Lietuvoje ir taip smarkiai išsiplėtė (jie pasižymėjo skaitlingu atžalynu), kad sudarė net 7 proc. visų Lietuvos gyventojų. Be nedidelio nuošimčio amatininkų (siuvėjų, batsiuvių, skardininkų, stikliorių ir kt.), jų didelė dauguma buvo pirkliai — maininkai. Baudžiavos laikais ir net vėliau (iki I pas. karo), jie buvo įsibrovę ir į kaimus, kur pasekmingai maininkaudavo prekėmis, būtinomis ūkininkui, į jo ga-

---

mes, kurių pirmoji auka buvo Austrija. Austrijos, vadinamasis "Anšliusas" kelią kiek sutrumpino, bet maža jį tepalengvino, nes šiam keliui grėsė pavojus ir iš Prancūzijos ir iš Čekoslovakijos. Tada vokiečiai iš Čekoslovakijos antru "Anšliusu" atėmė Sudetų kraštą ir tuo būdu tos žnyplės, spaudusios kelią į Afriką iš dviejų pusių, buvo palaužtos: kelias į Balkanus liko laisvas. Bet, čia tuojau sukruto Anglijos ir Prancūzijos diplomatai ir pakely sudarė užtvarą, kurios centre pastatė Rumuniją ir Turkiją.

Karas su Lenkija

Po Austrijos okupavimo ir Čekoslovakijos suskaldymo, tuo pačiu metu, aštrėjo Lenkijos ir Vokietijos santykiai dėl Dancigo, kuris, po Versalio sutarties, su koridorium buvo prijungtas prie Lenkijos. Lenkija turėjo gynimosi sutartis su Prancūzija ir Anglija, kurios pasižadėjo Lenkijai, karo atveju, padėti.

Dancigas buvo vokiškas miestas, tačiau jis buvo vienintėlis Lenkijos priėjimas prie jūros, todėl lenkai Dancigo perleisti Vokietijai nesutiko. Mat tikėjosi, kad jų sąjungininkai — Anglija ir Prancūzija, stos jų pusėn. Lenkai augštai kėlė galvas ir jų politikai nėjo į jokius kompromisus su vokiečiais.

Konfliktas dėl Dancigo taip susipynė, jog teko jį spręsti jėga: Vokietija pradėjo su Lenkija karą, o Prancūzija ir Anglija, neva tęsdamos savo pažadus Lenkijai padėti, paskelbė karą Vokietijai. Tačiau, jos nebuvo pasiruošusios karui. Anglams ir Prancūzams reikėjo dar užbaigti paskelbtą visuotinę mobilizaciją, kai vokiečiai su lenkais jau kariavo. Be to, abiejose šalyse reikėjo gauti iš parlamentų reikalingi sutikimai kariauti. Kol šie prie to ruošėsi, vokiečių kariuomenė jau buvo apsupusi Lenkijos sostinę Varšuvą. Vokiečiai žaibo karu, per kelias dienas, sutriuškino lenkų pasipriešinimą, puldami Lenkiją didelėmis jėgomis,Šimtai karo lėktuvų pasiekė toliausius nuo sienų esančius lenkų miestus. Lenkų sostinė Varšuva be perstojo buvo lėktuvų bombarduojama. Tie visi puolimai greit palaužė lenkų moralinį ir fizinį atsparumą. Lenkai kapituliavo, vokiečiai išdidžiai triumfavo ...

Neutralumas

Europos mažosios valstybės, ypač kaimyninės Vokietijai, pabūgo karo ir tuojau pasiskelbė neutraliomis, būtent: Olandija, Belgija, Šveicarija, Jugoslavija, Vengrija, Rumunija, Švedija, Norvegija, Lietuva, Estija ir Latvija. Pradžioj atrodė, kad kariaujančios valstybės tą neutralumą gerbs ir tikėjosi, kad karo pavojus joms negresia.

Neutralios valstybės dirbo dideliu atsidėjimu, darė daug pastangų, kad iš tų visų konfliktų, karo sūkurių, išeitų sveikos ir stiprios su visomis normaliomis kultūrinio, politinio, ir ekonominio gyvenimo sąlygomis.

Bet ar laikydamosios tokio neutralumo jos išliko karo audros nepaliestos? Beveik visos jos pateko į karo audrą ir tapo okupuotos vokiečių ir bolševikų. Ir, va, 25 metai kai Baltijos valstybės neša okupantų bolševikų sunkų vergijos jungą, neturėdamos nei laisvės, nei savistovaus politinio gyvenimo.

minius, nevengdami priimti net ir vogtas prekes. Būdami monopolistais, jie prikdavo, palyginant, pigiai žemės ūkio gaminius (dažniausia turguose) ir palyginti, brangiai parduodavo ūkininkui reikalingas prekes. Jie ne tik pragyvendavo iš tokio maininkavimo, bet dažnas jų ir pralobdavo. Tą monopolišką jų parazitizmą gerokai palaužė beišsivystą Lietuvos kooperatyvai, kurie kasmet plėtė savo veiklą. Karas buvo nepaskelbtas, bet juk parazitas niekuomet karo ir neskelbia, o tik "patylomis" išnaudoja savo šeimininką. Taip buvo ir su mūsų gausingais pirkliais, kurie, aišku, dėjosi kiekvienas savo klijentų - ūkininkų geradariais.

Ta vadinamoji pirklių tauta turi nepaprastų gabumų prisitaikinti prie aplinkos ir įsibrauti į visas visuomeninio bei ekonominio gyvenimo sritis; tą mes akivaizdžiai matome čia, JAV-se. Štai "Draugo" Nr. 246 iš 26 spalio, 1965, trumpa žinutė: "Žydas rabinas seminarijoje: Dieviškojo žodžio seminarija Techny, Ill., prie seminarijos profesorių štabo priėmė žydų rabiną Herman Schaalman". Jų rasime net trapistų vienuolių tarpe. Arba, kiek čia senai kkklanietis, paaiškėjus jo žydiškai kilme, nusišovė. Jau nekalbant apie demokratų partiją, bei prezidento patarėjus, jų rasime ir respublikonų partijoje, ne vien liberalų, bet ir konservatyvų sparne ir net laikančius prieškomunistines paskaitas (Dr. Švarc).

O kaip gi buvo su Hitlerio herrenfolku, kuris okupavo (sakėsi "išlaisvino") Lietuvą. Jie sistemingai naikino piliečius, eksploatuojančius pirklius, patys galvodami perimti jų funkcijas ir statydami vokiečių tautą "virš visko pasaulyje". Veržimąsis į Rytus (Drang nach Osten) ir idealizavimas senų laikų kryžiokų savaime išryškino jų norimo ateities gyvenimo parazitiško kitų tautų išnaudojimo kryptį.

Bet štai ir vėl atsivertė istorijos lapas, ir vokiečių "išlaisvintojus" pakeitė sovietiniai "išlaisvintojai". Ar jie daug geresni? Yra duomenų, ypač JAV liberalų tarpe, kurie nacizmą laiko didesniu blogiu už sovietizmą. Tai aiškūs šių pastarųjų simpatikai. Nežiūrint viso nacių žiaurumo, pas juos nebuvo panaikinta privatinė nuosavybė — tas modernios laisvos civilizacijos pagrindas. Atseit, nacių laikais Vokietijoje buvo ir privatūs ūkiai, amatininkai, pirkliai, pramonininkai; užtat visur galėjo pasireikšti privati iniciatyva.

Mūsų miestų ir miestelių pirkliai labai nuoširdžiai ir net entuziastingai sutiko įžygiuojančią 1940 m. į Lietuvą sovietų kariuomenę. Neilgai teko laukti, kol paaiškėjo, kad jie jautėsi sovietinėje santvarkoje kaip žuvis vandenyje. Jiems nepagailėta pozicijų ekonominiame ir politiniame gyvenime, o užkulisiuose jie vadovavo.

Tie patys mūsų pirklių vartoti metodai įvesti Sovietijos gyvenime: kuo brangiau parduoti ir kuo pigiau pirkti. Banditų pavyzdžiu viską dienos metu pavogę ("nacionalizavę"), taigi pagrobę visus fabrikus, visą prekybą, visus bankus, ūkius, namus ir t.t., atseit, panaikinę nuosavybę, sovietiniai pirkliai tapo didžiausiais modernių laikų kapitalistais — išnaudotojais — parazitais. Parazitai neskelbia karo, nes juk jie jau užkariavo mūsų Tėvynę ir daugelį kitų kraštų. Kokio gi didesnio parazitinio išnaudojimo reikia, jei darbininkui skiriama minimalis atlyginimas toks, kad jis vos tik gali vegetuoti. Todėl ten kiekvienas stengiasi "prisidurti" ir "prisikombinuoti" iš šalies, kur ir kaip kas gali (beveik legalizuotas visuotinas vagiliavimas, besigelbstint nuo bado). Gi maisto gaminiams ir visoms kitoms prekėms nustatomos augštos, keleriopai didesnės už jų gamybos vertę, kainos. Kur gi jūs rasite didesnį darbininko išnaudojimą, kaip sovietų kapitalistinėje imperijoje? Patarlė "ant vagies kepurė dega" labiausiai tinka sovietams, kurie matydami laisvame pasaulyje vien kapitalistus - išnaudotojus patys kaip tik žiauriausiu būdu eksploatuoja savo beteisius vergus — piliečius.

Ir ar ne keista konstatuoti, kad JAV-ių vyriausybėje veikia slaptos (parazitinė) jėgos, kurios nenori matyti Sovietijos nusikaltimų. Tik vienas garsus gen. McArthuras aiškiai pasakė, kad su komunistais tegalimas tik vienas veiksnys: juos reikia bausti. O kaip juos nubausi, — gal nepaskelbtu parazitų pavyzdžiu, karu, kaip P. Vietname, ar gal "taikiu būdu" išlaisvinant pavergtas Rytų ir Vidurio Europos tautas? Parazitai neskelbia karo: taip daro Sovietija ir jos prisidengę simpatikai JAV-ių administracijoje.

Todėl leidžiama sau užtęsti karą be jo paskelbimo ir be siekiamos pergalės ir leidžiama sau tęsti pramoninį karo biznį, vienkart leidžiant žudyti ir žaloti jaunus Amerikos karius. Toks parazitinio pobūdžio karas ketinama tęsti neribotai ilgai, nesgi II Pas. karo laimėtojai nenori nugalėti komunizmą.

Istorija kartojasi. Neperseniai (bene lapkričio pradžioje) laikraštininkai buvo sukviesti į Vašingtoną ir augštų Pentagono valdininkų painformuoti apie pasaulio politinę padėtį. Kaip "U. S. News and World Report" (15 lapkr., 1965) rašė, buvo paaiškinta, kodėl neskelbiama š. Vietnamui karo. Esą, kad durys būtų atviros greitam susitarimui. Kaip prisimename, neskelbtam Korėjos kare buvo tartasi dėl paliaubų net du ištisus metus, o I ir II skelbti Pasauliniai karai tuč tuojau baigėsi, kai priešas buvo nugalėtas ir pasidavė. O, Hanoi miestą ir Haiphong uostą, bei ten sukoncentruotą pramonę, negalima bombarduoti, nes tuo esą nustatysime civilinius komunistų gyventojus prieš save. Visai taip pat, kaip Korėjos kare, kur nebuvo leista bombarduoti Mandžurijoje esančių komunistinės kiniečių armijos bazių ir netgi tiltų per Jalu upę, nes anuomet buv. prezidento Trumano buvo nenorima žudyti, bombarduojant miestus, nekaltus civilinius gyventojus. Žinoma, bombarduojant Vokietijos miestus ir ypač metant atomines bombas ant Japonijos miestų, tam pačiam Trumanui įsakius, nebuvo žiūrima šimtatūkstantinių civilinių gyventojų aukų.

Antras motyvas dėl karo neskelbimo — tai kad paskelbus karą, š. Vietnamui, Pekingas ir Maskva būsią priversti kaip sąjungininkai, paskelbti JAV-bėms karą. Visai tas pats motyvas, kaip Korėjos kare. Garsaus gen. McArthuro nebėra, o jis būtų ir dabar užtikrinęs, kaip ir Korėjos kare, kad tvirtino: esą nei Maskva, nei Pekingas dabar nenorės ir negalės skelbti JAV-ėms karą, nes Sovietų Rusams pertolimi rajonai, o kiniečiai irgi, dėl kelių stokos, didesnių armijų negali permesti, juo labiau, kad vietnamiečiai nekenčia kinų, su kuriais istorijos bėgyje jie ilgus šimtmečius kariavo.

Jei JAV-ės norėtų nugalėti komunizmą, tai paskelbtų š. Vietnamui karą tikslu jį išlaisvinti iš komunistų vergijos ir sujungti š. ir P. Vietnamą demokratinėje santvarkoje. Bet parazitai neskelbia karo, ir dar daug vandens nuneš Nemunas į numylėtąją Baltijos jūrą, kol parazitismas bus išnaikintas iš visuomeninio, politinio ir tarptautinio gyvenimo.

Mažojo Izraelio stambios orinės jėgos apima 14,000 vyrų ir 450 lėktuvų, daugiausia prancūzų Mirage III-c tipo naikintuvai - bombonešiai.

— — —

Neoficialiom žiniom Suomijos orinės jėgos susideda tik iš 3,000 vyrų ir iš apie 60 taktinių lėktuvų. Lėktuvai dažniausiai MIG-21 tipo. Suomijoje esama apie 30 aerodromų, tinkamų taktiniams lėktuvams.

Redaguoja —
s. P. Petrušaitis.
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

IŠ PADALINIŲ VEIKLOS

Rėmėme Jaunimo Žygį

Kai Detroite susidarė komitetas Žygiui į Jungtines Tautas remti, šauliai noriai prie jo prisidėjo. Aktyviai dalyvavo aukų rinkime ir patys gausiai aukojo. Šauliai sutiko organizuoti bufetą lapkričio mėn. 6 d. vakarui, kurio pelnas buvo skiriamas manifestacijai. Š. Stasės Pranėnienės iniciatyva parinkta aukų ir produktų. Aukojusių pinigais pavardės jau buvo skelbtos perijodinėje spaudoje. Bufetui skanėstus aukojo ponios: O. Briedienė, J. Černiauskienė, S. Gogelienė, O. Griškelienė, T. Ivanauskienė, E. Judinskienė, S. Juškienė, O. Kiškienė, M. Leipienė, S. Miltakienė, J. Putrienė, A. Rugenienė, O. Rekašienė, O. Šadeikienė, M. Šimkienė, O. Šostakienė, N. Sližienė, S. Urbonienė ir P. Balandienė.

Šeimininkės: J. Bliūdžiuvienė, Z. Dryžienė, B. Kiaulėnienė, M. Kriščiūnienė, V. Patalauskienė, St. Pranėnienė, O. Rukštelienė, V. Šiurkienė, A. Tamulionienė ir S. Valatkienė pagamino skanių užkandžių ir vaišino vakaro svečius.

Vyresniesiems neužsileido ir dešimtametės šaulių dukros. R. Rukštelytė, Jacinta Žiukaitė ir Virg. Pranėnaitė įrengė lietuvišką kampelį, kuris buvo išpuoštas lietuviškais audiniais ir rankdarbiais.

Studentai neolituanai, Z. Petravičius ir A. Vaitiekaitis, išleido į loteriją P. Balandienės padovanotą tortą ir gavo 52,66 dol.

Aplamai, vakaras paremti Žygį į JT davė virš 300 dol. pelno.

Detroito šauliams atrodė, jad žygis į JT yra vienas iš reikšmingųjų ir naudingųjų tikslų šio meto išeivijos gyvenime, todėl jie jį rėmė talka ir pingiais, pralenkdami net ir kitus turtingesnius lietuvius Detroite.

Žygiui į Jungtines Tautas remti, Detroito komitetas — iš kairės: A. Čiunkaitė, A. Juška, J. Urbonas, inž. V. Urbonas, pirmininkas, K. Veikutis, šaulys V. Tamošiūnas, A. Vaitiekaitytė; stovi: A. Misiūnas, J. Atkočaitis, Dr. V. Misiulis, šaulys-žurnalistas V. Mingėla, šaulys A. Sukauskas ir A. Vaitiekaitis. Nuotr. inž. J. Gaižučio

Pinigais aukojo šauliai: J. Bal.. (pensininkas) — 123 dol., Laisvės Ko votojas — 110 dol., A. Mikalkėnas 60 dol., J. Tamošiūnas (pens.) — 30 dol., I LK St. Butkaus Detroito š. kp. — 25 dol., J. Augaitis — 20 dol., F. Blauzdys — 18 dol., Br. Burba, Br. Valiukėnas ir Br. Taparauskas — po 15 dol., A. Armalis ir V. Pauža — po 12 dol., A. Jaškulis, J. Kinčius, S. Malinauskas, St. Pranėnienė, V. Selenis ir M. Vitkus — po 10 dol.; A. Šiurkus — 8 dol., V. Mingėla ir J. Mačiulaitis po 7 dol. ir kiti aukojo po mažiau.

Lapkričio mėn. 13 d. manifestacijoje dalyvavo šauliai: V. Pauža, A. Armalis, V. Selenis, J. Racevičius ir V. Mingėla.

Detroito lietuviai studentai labai aktyviai talkininkavo lėšų sukėlime, kad tik didesnis kiekis atstovų galėtų nuvykti. Tačiau, kai jiems patiems trūko lėšų kelionei, šauliai juos parėmė stambiomis aukomis. Dėka to, manifestacijoje New Yorke dalyvavo studentės ir studentai: Z. Petravičiūtė, V. Hotraitė, A. Čiunkaitė, A. Vaitiekaitis, V. Kutkus, A. Ratnikas ir V. Polteraitis.

Įspūdžiai

Studentai, grįžę iš manifestacijos, apibėrė šaulius padėkomis, raštu ir žodžiais: **To niekuomet nesitikėjau, taip įspūdinga" ... "Labai džiaugiuosi, kad Jūsų parama galėjau pamatyti taip didingą manifestaciją" ... "Tokios lietuvių minios dar nesu mačiusi!" ...** Viktorija Čiunkaitė pasakoja: **Neįsivaizdavome vykdami, kad taip įspūdingai viskas bus. Salėje taip viskas darniai sutvarkyta. Labai, labai esu patenkinta žygiu.** Čiunkaitės vyko trys sesutės — studentės.

Mums seniems nurimo visos abejonės, nes jaunimas išlaikė lietuviškumo egzaminus. Detroito šaulių kuopa įsirašė garbės prenumeratore į leidžiamą Čiurlionio Ansamblio monografiją ir vėliau į tą leidinį išsiųs sąrašą asmenų, kurie iš Detroito dalyvavo žygyje į JT New Yorke.

Taip pat šaulių iniciatyva yra renkama medžiaga apie žygį. Plakatų, straipsnių, nuotraukų ir kita jau surinkta nemažas kiekis.

Pagerbti kankiniai

Detroito šauliai visada budi ir girdi mūsų kankinių išgyvenimus Sibiro taigose:

Žeme, mano žeme, kaip gi nemylėti,
Kaip neverkt, motina, netekus tavęs!
Jei dar kartą grįžti tėviškėn galėčiau,
Išbučiuočiau žemę, juodžemio raukšles."

Pasirašomas estų, latvių ir lietuvių karinių organizacijų draugiškumo ir bendradarbiavimo aktas. Iš d. į k.: š. St. Jokubaitis, Toronto Pūtvio š. kp. pirmininkas, š. inž. J. G. Preikšaitis, LŠST CV narys, estų skautų atstovas, lietuvių skautų atstovas, estas. Už jo latvių skautų atstovas.

Detroito visuomenė gruodžio mėn. 5 d. suruošė pagerbimą bolševikų nukankintiems ūkininkams ir žemės ūkio darbuotojams prisiminti. Minėjime aktyviai dalyvavo šauliai, o jų atstovas įėjo į rengimo komitetą.

— — —

Ilgai ir sunkiai sirgęs šaulys visuomenininkas Leopoldas Heiningas pasveiko ir vėl aktyviai įsijungė į lietuvišką veiklą.

— — —

Š. Juozas Pranaitis, buvęs I-jo būrio vadas, persikėlė į Čikagą.

1965 m. gruodžio mėn. 17 d. mirė Magdalena Augaitienė, veiklaus š. Juozo Augaičio motina. Šauliui Juozui reiškiame brolišką užuojautą.

š. V. Tamošiūnas

BENDRADARBIAVIMO AKTAS

Š. m. sausio mėn. 15 d. Toronto estų namuose pasirašytas draugiškumo ir bendradarbiavimo aktas tarp Toronto Pūtvio šaulių kuopos, latvių Dauguvos Vanagų skyriaus ir Toronto estų veteranų organizacijos. Šios

Estų Veteranų Sąjungos ir Latvių Dauguvos Vanagų ženklai.

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

MANO TĖVYNĖ

Štai Vytis putotas išplaukia
Viršum Gedimino pilies . . .
Girdėt geležinis vilkas ten kaukia
Iš juodo chaoso nakties.

Štai vieškeliais raiteliai dunda
Mėnulio šaltoje šviesoj . . .
Jie neša krauju parašytąjį skundą
Berželio tošelėj sausoj . . .

Štai laiko snapely alyvos šakelę
Balandis, nutūpęs ant vyšnios baltos . . .
Ir neš tuojau vėliavą žalią
Pavasaris naujas laukais Lietuvos.

Tu mano puikioji Tėvynė,
Tu Nemuno seno šalis!
Kvėpuoja dar Aisčių garbinga krūtinė
Tau akys po verksmo nušvis.

J. Augustaitytė-Vaičiūnienė

VASARIO 16-sios PROGA

Senosios kartos veikėjai — tvirtieji ąžuolai — pergreit atsiskiria iš gyvųjų tarpo, laisvės kovos atsakomybę jaunesniems palikdami. Gerai, kad prisiauginome jaunų medelių, gražiai žaliuojančių atžalų. Jei politiniai įvykiai mūsų atžvilgiu taip lėtai vystysis, nė nepajusime, kaip visus atsakomingus darbus teks tęsti patiems jauniesiems, tėvynės nemačiusiems. Todėl ir suprantamas tas gilus vyresniųjų patriotų susirūpinimas, kad nieks nuo tautos kamieno nenubyrėtų, kad augantis jaunimas nepalūžtų, būtų pasiaukojantis ir dvasiniai stiprus; kad visos lietuviškos problemos ir laisvės kovos darbas jam būtų artimas ir suprantama jaunatviško gyvenimo pareiga. O tokio jaunimo juk atsiranda, kurie vyresniųjų rūpesčius supranta ir ateina lietuviško darbo talkon. Jiems artimos savųjų ir savos tėvynės žaizdos.

Puikiai užsirekomendavo mūsų jaunimas New Yorko žygio ruošime, sėkmingai pradėjo

---

visos organizacijos yra kariško pobūdžio tradicijų.

Iškilmingai įneštos ir pagerbtos tautinės vėliavos visų trijų Pabaltijo valstybių. Invokaciją anglų kalba perskaitė kun. P. Ažubalis, Toronto Pūtvio kuopos garbės šaulys. Lietuvių vardu kalbėjo Lietuvos gen. konsulas Kanadai dr. J. Žmuidzinas ir šaulių kuopos pirmininkas š. St. Jokubaitis. Latvių vardu kalbėjo vyskp. A. Lūsis ir estų — I. Meinsoo.

Meninėje dalyje pasirodė sol. A. Simanavičius. Orkestrui pritariant, su giedota visų trijų valstybių Himnai.

Po iškilmingos dalies sekė pasilinksminimas su muzika, šokiais ir vaišėmis. Visos iškilmės praėjo labai draugiškoj, geroj ir jaukioj nuotaikoj.

M. V.

METINIS SUSIRINKIMAS

DLK Kęstučio šaulių kuopos metinis susirinkimas įvyko sausio mėn. 16 d. š. Ig. Paukštelio bute. Jį atidarydamas kuopos pirmininkas š. J. Giedrikas, tylos minute, pagerbė mirusiuosius šaulius: Joną Virbalą, Kazį Mockų, Edvardą Baltušį, prof. dr. inž. Joną Šimoliūną ir Oną Lukauskienę.

Susirinkimą pravedė š. Vl. Skirmuntas, sekretoriavo š. M. Tamulėnas. Iš valdybos pranešimų paaiškėjo, kad kuopa gyvai reiškėsi vietos lietuvių kultūriniame gyvenime. Suruoštos gerai pasisekę Joninės, į kurias kasmet atsilanko vis daugiau žmonių ir kuopos dešimtmečio bei Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimai.

Šauliai uoliai rėmė lietuvių jaunimo ruoštą žygį į Jungtines Tautas New Yorke ir tam tikslui rinko aukas. Tęsiamas nusistovėjęs paprotys lankyti sergančius šaulius ir juos pradžiuginti dovanėlėmis ar gėlėmis. Kapų Puošimo dieną lankomi mirusiųjų šaulių kapai.

Į kuopos valdybą išrinkti šauliai: J. Giedrikas, Br. Juška, St. Petrušaitienė, Vl. Vilcinas ir M. Wedeikienė. Kandidatai: Ig. Paukštelis ir J. Petkūnas. Į rev. komisiją: G. Aleknа, A. Mikus ir P. Petrušaitis. Garbės teismo sudėtis palikta ta pati: L. Juškienė, V. Kažemėkaitis ir P. Kleinotas.

Aktyviai diskutuotas tautinių namų įsigijimo klausimas Kenošos ir Racine lietuvių reikalams. Diskusijose dalyvavo: J. Giedrikas, Br. Juška, Z. Lukauskas, Ig. Paukštelis, Vl. Vilcinas ir kiti.

Š. Vl. Vilcinas yra kuopos valdyboje nuo pat jos įsteigimo. Jam ir uoliai valdybos narei Marytei Wedeikienei susirinkimas išreiškė padėką už ypatingą darbą ir rūpestį, skiriamą šaulių veiklai.

Susirinkimas baigtas Lietuvos Himnu. Po susirinkimo buvo bendras pobūvis, kurio metu pasitarta ir pasidalinta mintimis dėl lietuviškos bei šauliškos veiklos ateities.

P. P.

Jaunimo Metus, įtraukdami ir išjudindami viso laisvojo pasaulio lietuvišką jaunimą. Reikia tikėtis, kad šie metai juos dar labiau dvasioje sustiprins ir nušvies lietuviško darbo ir laisvės kovos kelius. Džiugu, kad ir Šaulių Sąjunga tokio aktyvaus ir pavyzdingo jaunimo turi, kuris lietuviškam ir šauliškam darbui nesigaili nei laiko nei jaunatviškų jėgų. Šaulių jaunimo meno kuopelė Čikagoje yra šviečiąs pavyzdys. Juo sekdami, visi vienetai turėtų daugiau dėti pastangų, kad suradus būdus kuo daugiau jaunimo pritraukti į šaulių eiles. Jaunimo rankose ateitis — jiems priklausys šauliškos idėjos tęstinumas.

Vasario 16-ji yra brangiausia, nepakeičiama, mūsų visų laukiama šventė. Kaip dangaus palaima ji kasmet ateina, kad viso pasaulio lietuvius stipresnėn, vieningesnėn šeimon subūrus ir lietuviškos laisvės kovos dvasioje sustiprinus. Šiais išimtinais — Jaunimo metais, visos visuomenės, o ypač šaulių, ruošiami minėjimai turėtų būti skirti jaunimui. Tepasirodo, tepasireiškia mūsų jaunosios jėgos. O tu, miela sese, pasirūpink pačiais jauniausiais savo šeimos nariais, kad ši didžioji šventė būtų giliai šeimoje išgyvenama, kad visi šeimos nariai pajustų tikrąją jos prasmę. Šios tradicijos geri papročiai vaikui pasilieka visam gyvenimui.

Laukiame, Sesės, šios šventės, kaip geriausio svečio atvykstant. Išdekoruokime, papuoškime butą kuo turime, kaip mokame. Įtraukime ir savo šeimą į šį darbą, viską išdėkime, ką turime tautinio, gal ką dar pagaminkime, nupirkime. Tautinė vėliavėlė teplevesuoja kiekvienam šauliškam bute. Lietuviška plokštelė, naujai išėjusi knyga, gintaro gabalėlis, gal koks medžio drožinys ar kitas savas dalykėlis, tebūnie atkeliaujančios dovanos šeimos nariams šios išimtinos šventės proga. Kiekvieną tą dieną atsilankiusį svečią, net mažiausią vaiką, tautiniu ženkleliu papuoškime. Šią dieną mūsų gaminamas maistas tebūna skaniausias, lietuviškiausias, mūsų rūbas tautinis, arba pats gražiausias, gintaru, juostomis, tulpėmis papuoštas. Visais atžvilgiais ši diena turi būti išskirtina ir taip tavo, sese, šeimos nariams miela ir brangi, kad vėl visus metus lauktina, lyg pačios Tėvynės laisvės šviesa.

K. Kodatienė

GARBINGO AMŽIAUS SUKAKČIAI

Mūsų iškiliajai poetei, nuoširdžiai patriotei ir išsitarnavusiai pedagogei Juzei Augustaitytei - Vaičiūnienei šiemet sukako 70 metų amžiaus. Tai tikrai našaus darbo derliaus šventė. Garbingoji sukaktuvininkė visą tų metų savo veiklą skyrė lietuvių tautos gerovei. Ji dirbo svarbų jaunimo auklėtojos - mokytojos darbą. Ji visa siela įsijungė į skautų draugovės veiklą, eidama ten svarbias vadovavimo pareigas. Nerasi lietuviškesnės kūrybos, kaip jos savo kraštui meile persunkta poezija. Ji gaivino ir kėlė mus, brendusias su Nepriklausoma Lietuva, ji jungia mus ir tremtyje. Juzės Vaičiūnienės gyvenimą tinkamiausiai apibūdina J. Girniaus mintys: **"Savų versmių vanduo gaivesnis už svetimų šalių vyną, savajai tautai laimėtoji šviesa brangesnė už pasaulinio vardo garsą"** Tos šviesos ji savajai tautai siekė ir daug daug laimėjo.

Mes, šaulės, Sukaktuvininkę širdingai sveikindamos, linkime geriausios kloties jos ateities gyvenimo dienose ir dar ilgai nepailstamai dirbti savo tautos ir savojo kenčiančio krašto gerovei!

Em. Petrauskaitė

IŠ ŠAULIŲ GYVENIMO

Broktonas

Mūsų garbės narė sesė Sofija Mantautienė po sunkios kojos operacijos jau sugrįžo į namus ir toliau sveiksta savo artimųjų globojama. Širdingai užjaučiame ir prašome Dievo suteikti jai daug kantrybės ir greito visiško pasveikimo.

Čikaga

Moterų šaulių vadovė Kunigunda Kodatienė, vykdama žiemos atostogų į Arkanso ir Tekso valstijas, porą savaičių pabuvo Čikagoje ir ta proga aplankė Čikagos moterų šaulių vadovę S. Petrauskienę ir "Šaulės Tremtyje" redaktorę, su kuriomis pasitarė rūpimais šauliškais reikalais.

Los Angeles

Juozo Daumanto šaulių kuopos vadas š. O. Žadvydas rašo: "Šie metai Jaunimo Metai, tad iš kuopos jaunųjų gretų pristatau Tamstai "Šaulė Tremtyje" dvi bendradarbes. Jos sutiko bendradarbiauti spaudoje: pirmieji žingsniai nedrąsūs, bet Jūsų pastangomis jos žengs, tobulės ir tęs šaulių idėją.

Kadangi jos moksleivės, todėl vietoje vienos pristatau dvi, kad pakaitomis galėtų nepakenkdamos mokymuisi, dalyvauti spaudoje".

Tai Danutė Barauskaitė ir Onutė Orlovaitė. Nuoširdūs sveikinimai jaunosioms sesėms ir daug linkėjimų geriausios sekmės ir mielo susitikimo mūsų "Šaulė Tremtyje" skiltyse!

RAMOVĖNŲ SUSIRINKIMAS BROOKLYNE

Visuotinis New Yorko RAMOVĖS sk. susirinkimas įvyko sausio 21 d. Atletų klube. Dalyvavo apie 20 narių ir keletas svečių. Pirm. V. Alksninis supažindino susirinkimą su valdybos paruošta Kariuomenės Atkūrimo minėjimo apyskaita ir pelno paskirstymu. Susirinkime dalyvavo iš Los Angeles į New Yorką persikėlęs ramovėnas Vytautas Čėsna.

Svečias p. Montvila parodė filmus apie Kariuomenės Atkūr. minėjimą 1964 m. ir įvairių visuomeninių iškilmių momentus Brooklyyne ir kitur. Ram. J. Zabelskis parodė filmus apie astronautus.

Susirinkimas pritarė minčiai, jog reikia papildyti ir praplėsti jau rodytą skaidrių-nuotraukų eilę apie Lietuvos kariuomenę ir ją taip paruošti, kad ir kiti RAMOVĖS skyriai galėtų ją pasiskolinti ir atatinkamom progom panaudoti.

Paaiškėjus, jog šiais metais sukanka 15 metų nuo skyriaus įsteigimo, nutarta buvo šią sukaktį paminėti. Minėjimą suorganizuoti buvo išrinkta komisija iš šių narių: J. Kiaunės (pirm.), E. Noako, Z. Raulinaičio, J. Rūtenio ir J. Zabielskio. Susirinkimas buvo baigtas bendra nuotrauka. **M.**

— Okupuotoj Lietuvoj Sovietai ir po 25 metų vergijos nenustoja žudę lietuvius, ypač partizanus ir buvusius karius. Be keturių Rokiškyje sušaudytų buvusių partizanų, dabar dar nuteisė **Česlavą Stasaitį ir Antaną Džiaugį** po 15 metų kalėjimo.

— **Vladas Ramoius,** gyv. Čikagoje, parašė knygą, kurioje sužymėti 130 žuvusieji partizanai tikromis jų pavardėmis, kovoję prieš okupantą tarp 1945-1953 metų. Daug pavardžių nuslėpė, nes bolševikai gali keršyti jų šeimoms. Knyga netrukus išeis iš spaudos.

— **Algis Augaitis** dabar atlieka JAV kariuomenėje tarnybą Paryžiuje, kur laisvu laiku ten susieina su lietuvių jaunimu.

— **Ltn. Juozas Kulikauskas** sausio mėn. 1 d. Čikagoje šventė savo vedybinio gyvenimo 50 m. sukaktį.

— **Inž. Vincas Dambrauskas** yra pakeltas į JAV armijos majorus ir apdovanotas Marshallio medaliu už geriausiai baigtą mokslą JAV generalinio štabo akademijoje. Jis iš 400 laimėjo pirmąją vietą.

— **St. Ripskis,** kilęs iš Čikagos, dabar atlieka JAV karinę tarnybą V. Vokietijoje ir yra gavęs leitenanto laipsnį.

— **Kpt. Jonas Šimutis,** šiuo metu einąs atsakingas pareigas vienoje Tolimųjų Rytų karinėje aviacijos bazėje, yra pakeltas į majoro laipsnį. Jis yra "Draugo" red. L. Šimučio sūnus.

— **Kpt. K. Paukštys,** žymus veikėjas, staiga mirė Čikagoje. Jis priklausė inžinierių, profesorių, Ramovės ir kt. organizacijoms.

— **Juozas Bliujus** išėjo savanoriu į JAV kariuomenę. Tėveliai gražiai jį išleido ir linki jam sekmės. Cicero yra apsilankę atostogom **Jonas Gudaitis, Ričardas Kisielius ir Juozas Šumakeris,** kurie ilgą laiką kovojo Pietų Vietname ir yra gavę atžymėjimo ženklus.

— **Ltn. Audris Endrijonas** šiuo metu yra Pleiku bazėje Pietų Vietname. Čikagos birutininkės jį ir kitus ten esančius lietuvius karius sveikino Kalėdų ir N. Metų šventėmis. Jie labai dėkoja sveikinusiems.

Aviacijos kpt. Charles Yerkes, kilęs iš Čikagos, už pasižymėjimus aviacijoj P. Vietname gavo kryžių.

— **Dominikas Nargelė,** kovojąs P. Vietname, yra pakeltas į kapitonus. Jis tarnauja marinų dalinyje.

— **Valteris Milleris,** kilęs iš Čikagos, žuvo P. Vietname ties Marble Head kalnu, einant smarkioms kovoms.

— **Plk. ltn. Audickas** yra P. Vietname, kur daug dirba ir kovoja prieš bolševikus.

— **Aviacijos kpt. Bronius Kuzmickas-Kuzma** mirė vos sulaukęs 55 m. amžiaus Naujoje Zelandijoje.

— **Lietuvos kar. majoras Mečys Reikala** staiga mirė Čikagoje.

— **Mjr. Antanas Andriūnas,** Lietuvos kariuomenės gusaras, mirė Medeline, Kolumbijoje. Jo mirtį daugelis labai apgailestavo, nes ten jis turėjo jojimo mokyklą, kurioj be lietuvių, mokėsi daug kolumbiečių.

— **Vincas Krilavičius,** gerai pažįstamas Worcesterio lietuviams, baigęs augšt. mokyklą, ištarnavo 21 metus JAV kariuomenėje, mirė tesulaukęs vos 48 m. amžiaus.

— **Alf. Milukas,** kuris nesenai atvyko iš anapus geležinės uždangos, pranešė, kad Lietuvos gen. **Jonas Juodišius** mirė vergų stovykloj Sibire, Vorkutoj. Ten mirė gen. Žilys ir mjr. Polujanskas.

— **Kpt. Jonas Algirdas Petraitis,** tarnavęs gusarų pulke, mirė Lietuvoje, Kauno ligoninėje 1965 m. spalių mėn. 9 d. Rusams užėjus 1941 m., buvo suimtas ir išvežtas į Sibirą, iš kur grįžo į Lietuvą su visai palaužta sveikata. Velionis paliko seserį Paltarokienę, gyvenančią Cicero mieste ir brolį Vytą, gyvenantį Arkansas.

Kaiserslautern. LB apylinkės branduolį nuo seno sudaro 8593 LS Inžinerijos Tiltų Priežiūros kuopa. Ji šiemet švenčia savo gyvavimo 15 metų sukaktį. Kuopa buvo įsteigta 1950 m. rugpiūčio 24 d. Pirmasis jos vadas buvo kpt. Jonas K. Valiūnas, vėliau kpt. Jonas Baltrušaitis, o nuo 1959 m. sausio 12 d. jai vadovauja kpt. Juozas Venckus.

Nuo 1959 m. kovo mėn. kuopoje veikia Vasario 16 Gimnazijai remti būrelis nr. 70, per tą laiką įteikęs gimnazijai DM 6.470. Šalia būrelio nuolatinių aukų, kuopos vyrai gimnazijai papildomai dar yra paaukoję DM. 825., o naujųjų rūmų statybai DM. 1,200. Ligoniams yra suaukota DM. 3,841.40.

Kuopos sukaktis buvo paminėta lapkričio 26 d., 1965, dalyvaujant visiems nariams.

Lietuviškos dainos ir žodžio koncertai: Hamburge, Liubecke ir Lebenstedte koncertavo dainininkė Janina Liustikaitė ir deklamatorius Albinas Gedvila. Kadangi parengimai buvo surišti su Lietuvos kariuomenės šventės minėjimu, tai Hamburge atatinkamą paskaitą laikė savanoris - kūrėjas mjr. Juozas Černius, pamaldas atlaikė Osnabruecko lietuvių klebonas kun. Petras Girčius.

Kalavinskas, Vladas mirė 1965 m. gruodžio 7 d. Kaiserslauterne, kur tarnavo latvių LS kuopoje. Buvo gimęs 1921 m. lapkričio 18 d. Atliekamu laiku gražiai drožinėdavo lietuviškus kryžius.

Lukšaitis Bronius mirė 1965 lapkričio 4 d. Mainze. Pastaruoju metu dirbo 2040 LS kuopoje Darmstadte, o iki šių metų pradžios tarnavo karininku 4204 LS lietuvių kuopoje Uhlerhorne. Lietuvoje buvo 9 pėstininkų pulko leitenantas. Buvo gimęs 1908 m. liepos 7 d. Mockų km., Lazdijų apskr.

Pielikis Vladas mirė 1965 m. rugpiūčio 8 d. Huettenfelde, lietuvių suvažiavime. Palaidotas Schwetzingene, nes ten tarnavo 8591 LS lietuvių kuopoje. Buvo gimęs 1923 spalio 14 d. Adomėnuose.

Skeberdis Stasys mirė 1965 lapkričio 15 d. Muenchene. Buvo gimęs 1890 m. rugpiūčio 1 d. Kilučiuose, Biržų apskr. Nepriklausomoje Lietuvoje dirbo Kauno Savivaldybėje ir kariuomenės intendantūroje. Likosi žmona Kotryna ir PLB Muencheno apylinkės valdybos narys sūnus Emilis su šeima.

(Iš PLB Vokietijos Kr. Vald. Informacijų)

— — —

Petras Čepulevičius, kilęs iš Vilkaviškio, jieško savo pusseserių JADVYGOS ir MARYTĖS VAITUKAITYČIŲ. Jadvyga Vaitukaitytė ištekėjo už kpt. Lietuvininko ir, rodos, gyvena Čikagoje, Ill. Rašyti: P. Čepulevičius, 894 Memmingen, Revalweg 4-2, West Germany

GEN. MYKOLO VELYKIO GARBINGA GYVENIMO PABAIGA

Savo metu spaudoje buvo plačiai paminėta paskutiniojo Lietuvos Krašto Apsaugos ministerio gen. Vitkausko mirtis. Pereitą pavasarį keliaudamas po Šveicariją sutikau vieną seną pažįstamą kaunietį, kuris pasakojo man apie pirmojo faktinojo Lietuvos Krašto Aps. ministerio generolo M. Velykio gyvenimą ir garbingą kankinio mirtį rusų okupuotoje Lietuvoje. (Prof. A. Voldemarą laikyčiau tik nominaliai buvus pirmuoju Kr. Aps. min.).

Liet. Enc. randame apie generolą Velykį šias žinias: "Velykis Mykolas (1884 Panevėžio aps. 1956 m. pasimirė Sibire) generolas. Mokėsi Panevėžyje. 1909 m. baigė Vilniaus karo mokyklą ir tapo karininku. Ilgą laiką dirbo karo administracijos ūkio srityje. I pas. karo metu dalyvavo kovose su vokiečiais ir austrais. 1918 m. grįžo į Lietuvą. Į Lietuvos kariuomenę stojo savanoriu 1918 m. spalio mėn. Vilniuje (specialiai pakviestas). Pradžioje dirbo krašto apsaugos komisijoje ir pasireiškė pareigingumu ruošdamas įvairius projektus kariuomenei organizuoti. Antrame M. Sleževičiaus ministrų kabinete 1918.XII.24 - 1919.III.12 krašto apsaugos ministras. Vykdė kariuomenės organizacijos darbą iš savanorių, steigdamas naujų dalių užuomazgas, kurios vėliau išsivystė į batalionus ir pulkus. 1919 m. balandžio mėn. važinėjo Lenkijon kaip krašto apsaugos ministerijos narys ir parsikvietė gen. S. Žukauską. 1919.V.29 - X.7 d. vyriausiojo (generalinio) štabo viršininkas ... 1927.II pakeltas generolu ltn. išeinant atsargon".

Apie tolesnį M. Velykio gyvenimą pasakotojas suteikė man sekančias žinias. — Apie 1937 m. M. Velykis įsteigė Kaune, Kęstučio g. 4 nr. likerių fabriką "Stumbras". Pasakotojas gyveno netoli jo ir gerai pažino jį ir jo šeimą.

1940 m. rusams Lietuvą okupavus ir pravedus rinkimų bei prisijungimo prie SSSR komediją, komunistinė Lietuvos vyriausybė pradėjo nekilnojamojo turto nusavinimus. Buvo nusavintas ir M. Velykio likerių fabrikas. Paprastai bolševikai savininkus visiškai pašalindavo. Norėjo taip pasielgti ir su M. Velykiu. Tačiau darbininkai jį labai mylėjo ir griežtai pasipriešino. Jiems reikalaujant, Velykis buvo paliktas fabriko vedėju. Dėl savo vertingų kvalifikacijų ir populiarumo tarbininkų tarpe, M. Velykis išvengė pirmos deportacijos bangos ir laimingai išlaviravo tose pareigose ligi vokiečių-rusų karo.

Atėjus vokiečiams, M. Velykis atgavo savo fabriką ir kaip šefas sėkmingai varė toliau darbą, nors dažnai turėdavo "nusilenkti" įvairiems vokiečių pareigūnams ir likeriais nuo jų atsipirkinėti.

Artinantis antrajam komunistų antplūdžiui, kai prasidėjo masinis lietuvių bėgimas, M. Velykis išgyveno didelių svyravimų laikotarpį. Savo susirūpinimus neslėpdavo nuo patikimų kaimynų, kurių nevienas rengėsi pasitraukti. Reikia žinoti, kad M. Velykis buvo vedęs rusę ir pirmosios okupacijos metu buvo užmezgęs korespondenciją su jos artimaisiais. Pasitikėdamas tais ryšiais ir ta aplinkybe, kad pirmųjų deportacijų metu liko neišvežtas, o, be to, jausdamasis, kad ir po to nieku komunistams nenusidėjo, M. Velykis, po ilgų svarstymų, nutarė pasilikti.

Iš tikrųjų, sugrįžę komunistai jo fabriką vėl nusavino, bet vėl paliko jį fabriko vedėju. Netrukus atvažiavo iš Odesos jo uošvė ir svainė, ir apsigyveno pas jį Panemunėje. Svainė gavo mokytojos tarnybą. Užsimezgė platesni ryšiai su augštesniais okupantų sluogsniais. Velykius dažnai aplankydavo augštesnieji rusų karininkai ir pasigardžiuodami sriaubė jo likerį, o įkaušę, išsiplepėdavo, kad žino apie jo eitas augštas pareigas. Susirado jų tarpe net iš M. Velykio rusų tarnybos laikų pažįstamų karininkų, kurie įsigėrę, ramindavo jį, kad jam nieko pikto neatsitiks ir kad jie jį visuomet užtars.

Bet partijai nepakako turėti sąžiningą likerių fabriko direktorių. Ji užsigeidė M. Velykį, visuomenei žinomą garbingos praeities asmenį, įtraukti į valdžios aparatą. M. Velyki pradėjo lankyti nekviesti svečiai. NKVD pareigūnai ir prikalbinėjo jį užimti vietą valstybės tarnyboje. Buvo siūlomos jam įvairios augštos pareigos ir primygtinai pabrėžiama, kad jo atsisakymas bus laikomas nepritarimu komunistinei tvarkai.

M. Velykis labai sunkiai išgyveno tuos spaudimus, nes gerai suprato, kad iš jo reikalaujama parsidavimo. Jiems dar permaža buvo, kad jiems parsidavė paskutinis Lietuvos Krašto Apsaugos ministeris. Jie norėjo ir jį priversti tapti Judu. Tokiam darbui generolas Velykis nebuvo linkęs. Jis ilgai vilkino ir atsisakinėjo. Todėl, gal po okupacijos pusmečio, jis buvo pašalintas iš fabriko vedėjo pareigų, suimtas ir pasodintas į Kauno kalėjimą. Ten jis buvo ilgai kalinamas ir nuolat tardomas. Nežinia, ar komunistai negalėjo suformuluoti jam jokio kaltinimo, ar gelbėjo jo žmonos ir pažįstamų rusų pastangos, bet generolui Velykiui nebuvo iškelta jokia byla. Bene 1944 m. jis buvo ištremtas į Sibirą. Iš jo namų buvo išgrobta daug turto, bet žmonai su jos motina ir seseriai-mokytojai buvo leista pasilikti ten pat gyventi. Ir po to jas lankydavo karininkai ir NKVD-istai ir pavaišinti, ramindavo jas, kad generolui nieko pikto neatsitiks ir jis greitai bus grąžintas. Nepasitikėdamos tiems pažadams, jos dažnai važinėdavo į Vilnių ir net į Maskvą, kad jį išvadavus, bet niekas negelbėjo. Pasakotojas buvo girdėjęs, kad generolas tremtyje buvo priverstas dirbti sunkius darbus stovyklose ir kad jis ir ten vis dar būdavo tardomas ir kankinamas.

Apie 1946 m. gen. Velykis buvo atvežtas į Lietuvą tolesniems tardymams ir pasodintas į Šilutės koncentracijos stovyklą. Galima manyti, kad jis vis dar buvo gundomas priimti atsakomingas pareigas komunistų aparate, bet nepalūžo ir sąmoningai pasirinko kankinio gyvenimą. Apie gen. Velykio gyvenimą Šilutės koncentracijos stovykloje pasakotojas buvo girdėjęs, kad generolas buvo su savo likimu apsipratęs, buvo išmokęs staliaus amato. o laisvalaikiu dirbdavo iš faneros kalendorių viršelius bei užsiiminėdavo panašiais "rankdarbiais". Tas rodo, kad jis dar nebuvo dvasiniai palaužtas, tai komunistams neliko nieko kito, kaip jį vėl išsiųsti į Sibirą. Tik 1956 m., taigi sulaukus 72 m. amžiaus, generolui Velykiui buvo leista grįžti į Lietuvą. Tačiau atvažiavus į Vilnių, iš susijaudinimo, gavo širdies smūgį ir mirė ten net nepasimatęs su šeima. Jo žmona, gavusi telegramą, nuvyko į Vilnių ir parvežusi jo kūną, palaidojo Kauno kapinėse. Šie sunkūs išgyvenimai palaužė ir jos sveikatą. Ji netrukus apsirgo ir už pusmečio taip pat pasimirė.

P. Gudelis

— — —

RINKTINĖ JĖGA

Armijos departamentas parinko tris Tautinės Gvardijos divizijas ir šešias atskiras brigadas, viso 119,000 vyrų iš Gvardijos ir 31,000 iš rezervų. Ši rinktinė jėga, viso 150,000 vyrų, pradėjo pastiprintą ir pagreitintą apmokymą praėjusių metų lapkričio mėn. Visos dalys ir daliniai yra pilnos kautynių sudėties, kai normaliai jie tėra tik 70-80 proc. pilnos sudėties.

Lauko pratimai šiai rinktinei jėgai prasidės 1966 m. pradžioje. Šios jėgos daliniai bus nuolatinės parengties padėtyje.

Pirmasis Klaipėdos komendantas karininkas Martynas Lacytis 80 metų amžiaus

Buvęs Vokietijos Reicho karininkas Martynas Lacytis. Klaipėdos kraštą prijungus prie Didž. Lietuvos 1923 m. sausio 15 d., buvo paskirtas Klaipėdos miesto karo komendantu ir tose pareigose išbuvo iki 1927 m. Sukaktuvininkas Mart. Lacytis yra gimęs 1886 metais sausio 23 d. Klaipėdos mieste.

Augdamas ir gyvendamas Klaipėdoje. turėjo progos išeiti ten ir pradinį mokslą bei baigti mokytojų seminariją, kuri jam suteikė mokytojo teisę.

I Pas. karo metu buvo pašauktas į Reicho armiją, kurioje įsigijęs karininko laipsnį, vadovavo kuopai. Pasibaigus karui, išėjęs į atsargą, vėl dirbo mokytojo darbą. Be to, buvo aktyvus Klaipėdos krašto veikėjas. 1923 m. Klaipėdos kraštą prijungus prie Lietuvos, jam atiteko Klaipėdos miesto komendanto postas, kuriame išbuvo apie 5 metus. Išėjęs iš komendantūros jis vėl grįžo prie savo mokytojo darbo. 1939 m., Hitleriui Klaipėdą atėmus, Lacytis buvo suimtas, tardomas ir išvarytas į Lietuvą. Lietuvoje jam vėl teko dirbti tą patį mokytojo darbą; vėliau gavo Šiaulių apskrities mokyklų inspektoriaus vietą, o po to, skiriamas Tauragės mokytojų seminarijos inspektorium.

II Pas. karui pasibaigus, Martynas Lacytis atsidūrė Vokietijoje, Wuerzburge. Čia jis vėl pedagogas — dėsto muziką ir anglų kalbą lietuvių gimnazijoje. Būdinga, kad M. Lacytis dirbo nevien savo, prūsų lietuvių, bet visos Lietuvos naudai ir gerovei Nepriklausomybės laikais ir tremtyje. Nors tuo metu Vokietijoje jam piršosi galimybės pradėti pedagoginį darbą vokiečių mokyklose ir jis turėjo progos susigundyti vokiečių teikiama pensijos privilegija, M. Lacytis atsižada viliojančių pragyvenimo sąlygų Vokietijoje ir kartu su kitais lietuviais vyksta į JAV. Jis jaučiasi esąs lietuvis ir nori likti lietuvių tarpe, nors gyvenimo sąlygos ir nepavydėtinos. Jis geriau dirba fabrike, negu atsižada savo tautybės. Greta to, jis organizuoja lietuvių liuteronų bažnyčią, tveria jai chorą ir vėliau joje vargonuoja.

80 metų sukakties proga jis buvo pasveikintas organizacijų delegacijų ir jam buvo įteiktas adresas.

Pov. Dirkis

EUROPOS LIETUVIŲ STUDIJŲ SAVAITĖS — REZISTENCIJĄ STIPRINANTIS VEIKSNYS

P. GUDELIS.

Pavydėtina padėtis tų lietuvių, kurie gyvena didesnėse kolonijose, arčiau susibūrę ir gali pasireikšti patys arba bent dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Blogiausiai tuo atžvilgiu stovi Vokietijos lietuviai. Susibūrus į tremtinių stovyklas, trumpam laikui sužibo jų kultūrinė veikla. Tačiau emigracinėms komisijoms atrinkus visus pajėgesnius, stovyklose pasiliko tik senesnieji ir ligoniai, kurių daugumas tebesėdi ten, kur audra juos nubloškė.

Vienintėlę Vokietijos lietuvių veiklos pažibą sudaro Studijų Savaitės, į kurias susirenka sąmoningiausias elementas ne tik iš Europos, bet atvyksta svečių net ir iš užjūrių. St. savaičių iniciatoriai ELFr. Bičiuliai, rengia jas, pradedant 1954 m., kasmet vis naujoje vietoje, kad supažindinus platesnę visuomenę su jų siekiais.

Nuo pat pradžios jų programas užpildė tautinės, krikščionijos ir rezistencijos kėlimo paskaitos. ELFr. Bičiuliams ilgainiui atėjo talkon ateitininkų sendraugių ir studentų sąjungos, skautai ir ev. jaunimo ratelis. 1962 m. studijų savaičių globą

XII Studijų savaitės dalyviai: apačioje iš k. stud. R. Baliulis, vidury su popieriais rankose prof. J. Eretas, greta ir augščiau — solistė J. Liustikaitė. Kairėje ant laiptų prie turėklų P. Gudelis (šviesiais plaukais), dr. A. Šležas, mjr. J. Černius. Augštai viduryje — dr. Z. Ivinskis. Deš. pakrašty — plk. J. Lanskoronskis, augščiau jo rašyt. R. Saplis ir ev. kun. J. Stanaitis.

Fr. Skėrio nuotr.

perėmė PLB krašto valdyba. Paskutinės dvi studijų savaitės, 1964 m. vienuoliktoji ir 1965 m. dvyliktoji, įvyko Huettenfelde, Vasario 16 gimnazijos patalpose.

XII studijų savaitės bendroji tema buvo **"25 metai lietuvių pasipriešinimui"**. Reikia atsiminti, kad Europos lietuviai skursta dėl spaudos stokos. Vienintėlis Anglijos lietuvių leidžiamas savaitinis "Europos Lietuvis" neaprėpia visų lietuvių gyvenimo reikalų. JAV dienraščius arba kelis kartus per savaitę išeinančius laikraščius, dėl jų brangumo, maža kas teprenumeruoja. Todėl galima sakyti, kad Vokietijos lietuviai apie rezistencinę veiklą labai mažai ką težino. O čia tie reikalai ištisą savaitę buvo visapusiškai nagrinėjami.

Apžvalgos aiškumui sugrupavau tas paskaitas kitaip, negu jos iš eilės vyko. Pirmajai grupei skirtinos dvi istoriniai apžvalginės paskaitos: min. St. Lozoraičio "Nuo Atlanto Chartos iki pavergtųjų tautų savaitės" ir dr. K. Čeginsko "Lietuvių kovos ir pastangos atgauti Tėvynei laisvę".

Min. St. Lozoraitis plačiai papasakojo apie aliantų valstybių visišką nepasiruošimą Hitlerio agresijai sutramdyti ir didelį jų neapsižiūrėjimą, remiant paskiau tokį pat grobiką, jų pusėn kovoti persimetusį, Staliną. Vaizdžiai nušvietė 1941 m. Atlanto Chartoje paskelbtus tautų laisvės idealus, kuriuos 1943 m. pasižadėjo remti ir Stalinas, vėliau užgrobęs pusę Europos, galima sakyti, aliantams pritariant. Nors jie tai pervėlai suprato, bet įsteigę šiaurės Atlanto pakto organizaciją, sustabdė tolesnę SSSR ekspansiją. JAV ne tik nepripažįsta Baltijos valstybių pagrobimo, bet yra vienintelė valstybė, remianti pavergtųjų tautų atstovų — emigrantų pastangas atgauti laisvę. Nuo 1957 m. JAV kasmet skelbiamos pavergtųjų tautų savaitės.

Turėdamas prieš akis dabartinę pasaulinę padėtį, ministeris daro išvadą, kad mes negalime nustoti vilties. Pirmiausia dėl to, kad po karo pasaulis dar nėra priėjęs prie tvarkos; ore kabo dar įvairūs galimumai. Galingiausiai reiškiasi žmonijos laisvės troškimas. Kultūriniai atsilikusios 36 Afrikos valstybės atgavo laisvę. Ją pasieks ir pavergtos Europos tautos. Nors jau suėjo daugiau, kaip 20 m., bet laisvasis pasaulis dar nepamiršo jų pavergimo, nes Pavergtųjų Tautų Taryboje susibūrę tautos sėkmingai skelbia savo reikalavimus.

Dr. K. Čeginskas pirmiausia konstatavo, kad visų mažųjų tautų likimas yra panašus. Jos turi nuolat kovoti prieš didžiųjų tautų grobuoniškus tikslus. Lietuvių tauta senovėje pakėlė daug kovų dėl laisvės, o pati net ir savo didžiausios galybės laikotarpyje nebuvo kitų tautų engėja. Po to, plačiai papasakojo apie paskutines kruviniausias visuomenės kovas prieš okupantus vokiečius ir rusus, vadovaudamasis Sūduvio studija "Vienų vieni".

Sekančiose dviejose paskaitose buvo gvildenamas tautinio atsparumo reikalingumas apskritai, pasaulinės kultūros ir krikščionijos požiūriu. Prof. J. Eretas skaitė "Mažųjų tautų ir valstybių reikšmė". Jei Europa laikoma vakarų kultūros lopšiu, turime būti dėkingi tai aplinkybei, kad joje gyveno daugelis mažų tautų ir galėjo laisvai vystyti savitas kultūras. Pati gamta buvo tam palanki. Vidutiniškas klimatas skatino europiečių darbingumą. Pats kontinentas suskirstytas į natūralius, nedidelius plotus, kuriuose galėjo susikurti mažos valstybės.

Konkrečiai apsistodamas prie Lietuvos likimo, prof. Eretas randa, kad ji jau pergyveno tris stadijas: 1) Galingąją Vytauto monarchiją, 2) uniją su Lenkija ir 3) Nepriklausomos Lietuvos respubliką. Reikia rengtis prie būsimos ketvirtosios Lietuvos, federacijoj su Baltijos ir gal net su Skandinavijos valstybėmis. Kadangi pavergtoje Tėvynėje nieks negali tuo rūpintis, tai ši pareiga gula ant emigracijos, o ypač ant jaunosios kartos. "Naujoji aušra jieško naujų aušrininkų", baigė gerb. prelegentas savo paskaitą.

Vyskupas dr. P. Brazys savo paskaitoje įrodinėjo tautinio atsparumo reikalingumą, pasiremdamas Kristaus mokslu. Kristus paskelbė laisvę ir lygybę, tai ir visi nelaisvės veiksmai yra priešingi Dievo valiai. Kadangi laisvė ir lygybė geriausiai pasiekiamos nepriklausomoje tautinėje valstybėje, tai visi krikščionys privalo tuos idealus siekti. Turime atminti, kad jau žlugo nacizmas ir fašizmas. Nors komunizmas dar tebetriumfuoja, mes neturime nei rezignuoti, nei pasiduoti panikai. Pats Kristus pakėlė dideles kančias, bet per jas nugalėjo mirtį. Nors lietuvių tauta yra daug kentėjusi, bet ji yra išgyvenusi ir didelės garbės laikus. Tikėkime, kad Dievas geriau mato ateities kelius.

Pabrėžęs reikalingumą emigrantams kovoti dėl pavergtos tautos išlaisvinimo, vyskupas kreipėsi į jaunimą, kviesdamas jį dalyvauti visuomeninėje veikloje. — Nevengti politikos ir partijų, nes jos tiek pat reikalingos valstybei, kaip įvairūs sąnariai mūsų kūnui. Šalia vienybės reikia ir drąsos. Tik lepšiai ir mūsų priešai kalba apie atsargumą. Atminkime, kad persekiojimai išaugina atsparumą. Tik kovodami sustiprinsime savo jėgas.

Trečioje paskaitų grupėje buvo nušviesta veidmainiška SSSR politika ir jos brutalūs veiksmai, siekiant sunaikinti pavergtąsias mažas tautas, tarp jų ir lietuvius.

Prof. dr. Z. Ivinskis paskaitoje "Pabaltijo ir SSSR santykiai 1917-1918 m.", pirmiausia, apgailestavo, kad nors Pabaltijo tautos priklauso vakarų kultūrai ir nuo amžių tarnavo užtvara nuo Rytų, tačiau didžiosios vakarų valstybės neparėmė nuoširdžiai jų kovos dėl nepriklausomybės. Po karo surasti dokumentai patvirtino mūsų senus patyrimus, kad aliantai labiau rėmė ne mažas tautas, bet "baltuosius" generolus, trokšdami atstatyti nedalomąją Rusiją. SS SR greitai suprato tai ir paskubėjo suardyti bendrąjį frontą, sudarant su Pabaltijo valstybėmis taikos sutartis ir pripažįstant jas nepriklausomomis valstybėmis. Vėliau paaiškėjo, kad tie pripažinimai buvo daromi su Lenino užpakaline mintim "ne na vieki" (ne amžiams), o kitų tik apribojant penkiais metais. Tačiau jos išsilaikė net 20 metų, kol SSSR, slaptomis kombinacijomis su Hitleriu, jas pasmaugė.

Labai kruopščiai buvo parengta kun. dr. J. Vaišnoros paskaita — "Tautiškumo problema sovietinėj teorijoj ir praktikoj". Iš pačių komunistų raštų žinoma, kad komunizmas nepripažįsta tautų, tik "visų šalių proletarus". Nors SSSR kūrėjas Leninas 1917 m. revoliucijos metu melagingai skelbė tautoms laisvo apsisprendimo teisę, bet iš tikrųjų jis buvo tam priešingas. Tai patvirtino siųsdamas raudonarmiečius prieš nepriklausomomis pasiskelbusias Pabaltijo ir kitas valstybes.

Taip pat veidmainiškai įrašyta SSSR konstitucijoje visų jos respublikų lygybė prieš įstatymus. Tuo tarpu baudžiamasis kodeksas baudžia už separatistinę veiklą. SSSR kūrė ir be skrupulo naikino mažų tautų respublikas, deportuodama bei išsijodama jų gyventojus po Sibirą.

Baisiomis priemonėmis stengiasi SSSR išsklaidyti bei sumaišyti tautas, kolonizacijos būdu sudarant jose svetimtaučių daugumą. Prisidengdama melagingais brolybės šūkiais, išsiunčia jaunuomenę į "savanoriškus" darbus "broliškoms" respublikoms, o į jų vietą atgabena "specialistų" rusų mases. Pvz., Vilniaus fabrikuose jau dirba 41 tautos atstovai. Norima prijungti prie Lietuvos rusų kolonizuotą Kaliningrado sritį. Tuo būdu Lietuvoje iš karto sumažėtų lietuvių nuošimtis iki 56.

V. Banaitis savo paskaitoje "Sovietinė ūkio politika Pabaltijyje", panaudodamas oficialiose SSSR statis-

tikose paskelbtus duomenis įrodė, kaip piktadariškai ji išnaudoja pavergtas Pabaltijo valstybes. Jų ekoniminio gyvenimo lygis, po 25 m. nuo jų pavergimo, dar nepasiekė nepriklausomybės laikais turėto lygio. SSSR apiplėšė buvusią Lietuvos gyventojų, ūkininkų, didžiumą, suvarydama juos į kolūkius. Iš kolūkių atima žemės ūkio produktus žemesnėmis už gamybos išlaidas kainomis, o miestiečiams pardavinėja juos šimteriopai brangiau.

SSSR nuolat giriasi pakėlusi tose valstybėse pramonę. Tačiau ta pramonė kuriama ne vietos žaliavoms perdirbti, bei vietos gyventojų gerovei kelti, bet tam, kad vietos darbo jėgų perteklių nuodugniau panaudojus plačiosios SSSR reikalams. Iš už tūkstančių km gabenama anglis ir naugės, kad pavertus jas į SSSR reikalingas mašinas. Tačiau dideles transporto išlaidas turi padengti Lietuva, nes SSSR, atsiimdama prekes, temoka Lietuvai nuostolingas viso SSSR vidurkio kainas. SSSR vyriausybė supranta ir net spaudoje viešai pripažįstama, kad Pabaltijo valstybės galėtų tas žaliavas arčiau bei pigiau įsigyti vakaruose ir tuo būdu turėtų pelno iš tos gamybos. Tačiau tam reikėtų pripažinti jų savarankiškumą, kas nesuderinama su komunistų politika.

Klaidinga būtų manyti, kad studijų savaitės dalyviai turi progos tik pasisemti dvasiško peno klausydami gražių paskaitų. Pati aplinkuma duoda jiems galimybę pasijusti patekus į tikrą Lietuvos kampelį. Gimnazijos pastatai su prie jų prisišliejusiu parku atskirti nuo miestelio augštos mūro tvoros. Ramu, kaip seno dvaro sodyboje. Galima pragyventi ištisą savaitę vien su lietuviais bendraujant ir lietuviškai tekalbant. O priklausą įvairioms organizacijoms turi progos dalyvauti jų posėdžiuose. Vienas vakaras skiriamas "Tėvynės valandėlei". Tautinės vėliavos nuleidimas vykdomas Karo Muzėjaus Nežinomo Kareivio pagerbimo apeigų muzikai skambant. Salėje dainuojamos partizanų dainos. Vaikučiai ir jaunimas deklamuoja eilėraščius. Kitą vakarą buvo surengtas puikus koncertas su žinomais solistais: J. Liustikaite, A. Vedeckaite ir L. Baltru.

Tikinčiųjų troškimams patenkinti buvo rengiamos lietuviškos pamaldos. Fotografas idealistas kun. J. Dėdinas demonstravo spalvuotus paveikslus iš Vokietijos lietuvių visuomeninio gyvenimo ir netgi garsinį spalvuotą gimnazijos filmą. Mėgėjai rado progos net keletą vakarų pašokti.

Bendravimu persisotinusiems JAV bei kitų šalių didmiesčių lietuviams visa tai tikriausia nesudarytų tokio didelio įspūdžio, bet per ištisus metus retai tesusitinkantiems Vokietijos lietuviams studijų savaitė yra tikra dvasinio ir tautinio atbudimo šventė. Kas joje bent kartą pabuvojo, jos jaukumą išgyveno, laukia sekančios studijų savaitės, kaip Velykų švenčių.

Iš k.: K. Šimėnas, dr. A. J. Kizelewicz, Amerikos Legiono Norwood'o, Mass. posto vadas, ponia E. Martyshius ir A. Tumas; stovi: James F. Walker, Bronius Kovas, Lawrence White, Povilas Tyla, Francis Novick ir Richard Weta.
(Eugene McLean Photo)

Parama prieškomunistinei kovai

Norwood'o, Mass. ALT'o sk. v-ba, remdama prieškomunistines kovas Vietname, Amerikos Legiono vietos postui įteikė piniginę auką, kuri per Legiono specialų fondą (Viet Nam Relief Fund) bus persiųsta į Pietų Vietnamą. ALT'o sk. v-bon įeina 4 vietos Ramovės sk. nariai. Posto vadui, be to, buvo įteikta knyga "Lithuania, Land of Heroes" ir kitos literatūros rodančios lietuvių pastangas kovoje su komunizmu. (Žiūr. nuotrauką 61 psl.)

Gražus minėjimas Lietuvos kariuomenės atkūrimo ir Klaipėdos atvadavimo

Ročesterio, N. Y., ramovėnai sausio mėn. 15 d. minėjo Lietuvos kariuomenės atsikūrimo sukaktį kartu su Klaipėdos ir jos krašto atvadavimu. Kariuomenės sukaktis dėl tam tikrų priežasčiu buvo atidėta, tai rengėjai sujungė drauge su Klaipėdos atvadavimo minėjimu.

Įžanginį žodį tarė ramovėnų skyriaus pirmininkas V. Vitkus, apibūdindamas dvilypio minėjimo reikšmę ir paprašė dalyvius pagerbti mirusius skyriaus narius: garbės pirmininką plk. Pr. Saladžių ir buv. pirm. ltn. J. Draugelį.

Po to sekė plk. R. Liormono paskaita. Pradžioje paskaitininkas pažvelgė į Lietuvos senovės garbingus kariuomenės žygius, jų karingumą, narsumą, didvyriškumą, kurios idėjų dėka Lietuvos atgimimo metais atsikūrė mūsų šaunioji kariuomenė. Nors jos kūrimosi kelias buvo labai sunkus, tačiau ir garbingas.

Kadangi plk. Liormonas pirmomis kariuomenės organizavimo dienomis stojo savanoriu kariuomenėn ir tarnavo ligi pirmosios bolševikų okupacijos, tai būdamas gyvu liudininku tų visų išgyvenimų ir įvykių, gan vaizdžiai ir įdomiai nušvietė kariuomenės atsikūrimo pradžią, jos kovas su Lietuvos priešais. Daug savanorių karių žuvo, kiti tapo invalidai. Prisiminė, kad du invalidai yra ir Ročestery: Druseikis ir Pliskevičius; be jų dar ir savanoris Petkevičius ir Klaipėdos vaduotojas Arlauskas. Išvardintiems atsistojus, publika nuoširdžiai, rankų plojimu, juos pasveikino.

Antroje paskaitos dalyje prelegentas gvildeno Klaipėdos atvadavimo klausimą. Svarbiausia naujesniosios Lietuvos istorijos datų yra sausio 15 d., kai 1923 m. Klaipėda ir jos kraštas su uostu atiteko Lietuvai. Bet kiek reikėjo pastangų ir kovų, kol buvo vienas Lietuvos gyvybiniu ir teisėtu reikalavimu patenkintas! Anuomet visi suprato, kad sprendžiamas Lietuvos valstybės likimas, o be uosto Lietuva būtų tik vegetavusi, su juo, aišku, prasidėjo klestėjimas. Klaipėdos atvadavimas, lietuvos kariuomenės ir šaulių pagalba, vietos sukilėliams pavyko. Plk. R. Liormonas buvo ilgametis Klaipėdos ir jo krašto karo komendantas, todėl gerai žinodamas ano meto padėtį, gan įdomiai išryškino Klaipėdos ir jos krašto švietimo, ekonominę ir politinę padėtį.

Baigdamas pažymėjo, kad lietuvių tauta daug kentėjusi ir daug kovojusi dėl savo laisvės, drąsiųjų tėvynės sūnų ir visos tautos uoliu pasiryžimu, buvo pakilusi į naują laisvą gyvenimą. Kaip Nepriklausomybės metais Lietuvą jungė viena mintis, taip ir nūdien turėtų mus jungti sunkios vergijos akivaizdoje. Be to, kvietė JAV kariuomenėj tarnavusius karius rodyti jaunatvišką užsidegimą, ryžtą ir tokį patį susiklausymą, kaip ir Lietuvos buvusieji savanoriai kariai. Vienybėje viskas nugalima ir pasiekiama.

Meninė dalis

Jaunas pianistas R. Obalis gražiai paskambino keletą žymiųjų muzikų kūrinių ištraukas, o solistė Birutė Čypienė, akomponuojant tam pačiam pianistui, padainavo keletą dainų. Ji savo skambiu ir stipriu balsu sužavėjo dalyvius. Publika, atsidėkodama jai, ilgai plojo ir įteikė gyvų gėlių puokštę.

Pr. Puidokas su giliu įsijaudimu gražiai padeklamavo Nykos Niliūno "Vėjarodžio simfoniją".

Ročesterio LB skyriaus apylinkės choras, J. Adomaičio vedamas, padainavo patriotinių dainų pynę, o moterų choras įspūdingai padainavo J. Adomaičio harm. "Partizanų dainą".

Visos dainos puikiai skambėjo. Ročesterio lietuviai gali didžiuotis, turėdami tokią meninę dainos pažibą — chorą, kuris kiekvieno minėjimo bei didesnio susibūrimo proga pasirodo vis su nauju repertuaru, duodamas klausytojams dvasinio peno, stiprina patriotinius jausmus ir gimtojo krašto ilgesį. Publika chorvedžiui ir choristams už triūsą ir pastangas reiškė nuoširdžiausią padėką.

Meninės dalies programą pravedė Žmuidzinas.

Minėjimas praėjo darniai, pakilioj nuotaikoj. **J. M.**

A. a. Admin. Karin. teis. VYT. MYKOLAITIS

1965 m. gruodžio 26 d. Philadelphijoje, po sunkios ir ilgos ligos, mirė buvęs Lietuvos kar. administracijos karininkas, teisininkas Vytautas Mykolaitis.

Velionis buvo gimęs 1903 m. kovo 18 d. ir kilęs iš Kaupiškių km., Vilkaviškio apskričio. Kuriantis Lietuvos kariuomenei, 1919 m. įstojo į artilerijos mokomąją kuopą — bateriją, kurioje ėjo karo valdininko pareigas. Po metų laiko buvo perkeltas toms pačioms pareigoms į gusarų pulką Kaune. Kadangi jau turėjo pagrindinį mokslo cenzą, tai pradėjo studijuoti Kauno universitete teisę. Išėjęs į atsargą, įstojo Teisingumo ministerijos tarnybon, iš pradžių būdamas ministerijos sekretoriumi ir tęsė studijas. Baigęs universitetą, buvo pervestas į teismų tarnybą..

Nepriklausomybės laikais šalia profesinio darbo velionis daug pašvęsdavo laiko organizacijos darbui, nes priklausė teisininkų dr-jai, ats. karininkų s-gai ir šaulių s-gai. Be to, bendradarbiavo spaudoje.

Pirmosios okupacijos laikais rusai atleido iš pareigų.

Išeivijoje begyvendamas irgi priklausė įvairioms lietuvių organizacijoms ir bendradarbiavo lietuvių spaudoje ir daug padėjo Kongresiniam Kersteno komitetui.

1965 m. gruodžio 29 d. jo palaikai buvo palydėti artimųjų, draugų ir pažįstamų į Resurrection kapus.

P. Dirkis

— — —

Lietuviškąjai Enciklopedijai reikalinga biografinių žinių apie:

1. Pulkininką Juozą Skorulį; buvęs 11 pėst. pulko vadas.
2. Plk. ltn. V. Bagdonavičių; pasižymėjęs 5 pėst. pulko bataliono vadas. Mirė Vokietijoje.
3. Majorą V. Girštautą; 9 pėst. pulko bataliono vadas, vėliau tarnavo teisingumo ministerijoje.
4. Kapitoną Zaleskį; buvo Telšių, vėliau Zarasų apskričių karo komendantu 1919-1920 m.
5. Vyr. ltn. Teodoras Šostakas; 3 pėst. pulko bataliono vadas, žuvo kautynėse su lenkais 1920 m. spalio 5 d. prie Varėnos.
6. Pulkininkas Juozas Gražulis; karo technikos dalių, išvežtas į Sibirą 1941.VI.14.

Žinias siųsti: K. Ališauskas, 7312 S. Washtenaw Ave., Chicago, Illinois 60629.

PATAISOS STRAIPSNIUI

"EPIZODAS IŠ LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS KOVŲ SU MŪSŲ PIETŲ KAIMYNU"

(Karys Nr. 9/1416 1965)

270 psl. I skiltis, 24 eilutė iš apačios atspausdinta: neužkandžiaujant, . . . **Turi būti:** beužkandžiaujant, . . .

270 psl. II skiltis, 17 eilutė iš viršaus atspausdinta: Kaimynai: iš dešinės 4-tas pėstininkų pulkas, iš kairės 9-tas pėstininkų pulkas (tikrumoje atrodo, ten buvo tik stiprūs partizanų ar šaulių sekimo vienetai, apie kairiojo kaimyno ginklo rūšį, jo sudėtį bei jo pajėgumą spręsti nesiimu, B.). . . **Pataisa:** Kaimynai: iš dešinės 4-tas pėstininkų pulkas, iš kairės 9-tas pėstininkų pulkas (plačiai išsidėstęs) ir partizanai ar šauliai. . . .

271 psl. I skiltis, 12 eilutė iš viršaus **praleista:** 2. Dabar divizijos štabas Ukmergėje;

271 psl. II skiltis, 28 eilutė iš viršaus atspausdinta: Kaimynas iš dešinės — 4 p. p., iš kairės — partizanų ar šaulių būriai Giedraičių rajone ir toliau. **Pataisyti:** Kaimynai: iš dešinės — 4 p. p., iš kairės — 9 p. p. ir partizanai ar šauliai Giedraičių rajone ir toliau.

272 psl. I skiltis, 16 eilutė iš viršaus atspausdinta: Prisiminiau apie momento rimtumą. **Pataisa:** Priminiau...

(Karys Nr. 10/1417 1965)

298 psl. I skiltis, 3 eilutė iš viršaus atspausdinta: Kovarskas - Traupiai - Taujėnai - Ukmergė . . . **Turi būti:** Kovarskas - Kraupėnai - Taujėnai - Ukmergė . . .

302 psl., II skiltis, 10 eilutė iš apačios atspausdinta: 7 batalionui . . . **Turi būti:** 1/7. batalionui . . .

304 psl. II skiltis, 3 eilutė iš viršaus atspausdinta: Batalionas nužygiavo lenkams nežinoma kryptimi. Vidiškės - Taujėnai rajone, apytikriai ten, kur rotmistras M. Michniewicz-Hetman savo straipsnyje "Vilniaus kavalerijos reidas Kedainių kryptimi", schemos 3 Nr. nurodė: 4 p. įvyko žvalgų susidūrimas. **Mano nauja redakcija:** Batalionas nužygiavo lenkams nežinoma kryptimi. Bet tuo pat metu lenkų raitininkų vadovybė pasiekusi Kovarską, remiantis taktiniais samprotavimais, priėjo išvados, kad batalionas, kuris buvo Lyduokliai - Žemaitkiemis rajone, nakties metu turi atsirasti ar jau atsirado Vidiškės - Taujėnai rajone, apytikriai ten, kur rotmistras M. Michniewicz-Hetman savo straipsnyje "Vilniaus kavalerijos reidas Kedainių kryptimi", schemoje 3 Nr. nurodė: 4 p.

Taujėnų priemiestyje (Taujėnuose) įvyko žvalgų susidūrimas.

306 psl. II skiltis, 3 eilutė iš apačios atspausdinta: Kovarskas - Traupiai - Taujėnai - Ukmergė. ... **Turi būti:** Kovarskas - Kraupėnai - Taujėnai - Ukmergė. ...

307 psl. I skiltis, 10 eilutė iš viršaus atspausdinta: lenkų kavalerijos vadovybei neleidęs išnaudoti mūsų šią visai neginamą spragą. ... **Mano pataisa:** Lenkų kav. brig. vadovybė neturėdama tikslių žinių apie mūsų jėgų dislokaciją lapkričio 19 d. ir nenorėdama susidurti su mūsų pėstijos junginiais, praleido progą, kad pasinaudotų mūsų šia visai neginama spraga.

307 psl. I skiltis, 5 eilutė iš apačios atspausdinta: Stipri ir gera aviacija buvo panaudota tik ryšio priemone tarp . . . **Mano pataisa:** Stipri ir gerai išlavinta aviacija gali greitai suteikti daug vertingų žinių. Deja, gen. Želigovskis nedaug teturėjo jos. Neturint radio priemonių, buvo panaudoti atskiri lėktuvai (atrodo, tik pirmomis dienomis) ryšio priemone tarp . . .

303 psl. atspausdinta: MK Mokomoji komanda; MKB Mokom. komandos būrys; I/X šaulių (pėstininkų) kuopa **Turi būti:** MK/7 Mokomoji komanda; MKB/7 Mokom. komandos būrys; 1/X šaulių (pėstininkų) kuopa

Butegeidietis

Dabar bandomo armijos helikopterio Boeing CH-47A Chinook modelis. Jis ginkluotas vienu 40 mm granatsvaidžiu, stovais automatiniams ginklams, stovais raketoms ir 5 kulkosvaidžiais. (Army photo)

↑ 1966 sausio 22-23 Clevelande vykusios veiksnių konferencijos dalyviai posėdžių metu. Gale stalo Kanados L B Krašto Valdybos pirmininkas Antanas Rinkūnas.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Valdybos pirmininkas Juozas J. Bachunas (kairėje) ir Vyriausio Lietuvos išlaisvinimo Komiteto pirmininkas Vaclovas Sidzikauskas. ↓

V. Pliodžinsko nuotraukos

Kaina
Ova...a

MALONŪS PRENUMERATORIAI!

Didesnė dalis "Kario" skaitytojų dar nėra prisiuntusi prenumeratos mokesčių už 1966 m. Palengvinti skaitytojui ir juo labiau administracijos darbą, vėl siunčiame geltonus lapelius — prenumeratos mokesčio lydimuosius raštelius. Prašome juos būtinai naudoti atsiskaitant už žurnalą. Kas nori gauti pakvitavimą, užpildo abu lapelius, o kas nenori — užpildo tik lapelį "siunčiu". Pavardes ir adresus prašome rašyti aiškiai (pageidautina spausdintomis—didžiosiomis raidėmis), ir būtinai įrašyti "ZIP CODE No." "Kariui" siunčiamųjų čekių, ar "Money Order" grafoje "Pay to the order of" prašau rašyti tik "KARYS" (ne The Warrior, ar kitaip).

Mieli Skaitytojai, nedelsdami atlikite savo pareigą — siųskite prenumeratos mokestį, kuris garantuoja žurnalo leidimą ir sutaupo paraginimų siuntinėjimo išlaidas.

Administratorius

JAUNIMO PETICIJA JUNGTINĖMS TAUTOMS

PLE Valdybos ir Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongreso Komiteto nutarimu šiais Jaunimo Metais Vasario 16 minėjimuose pradedami rinkti Jaunimo Peticijos parašai.

Pasirašoma ant specialiai paruoštų lapų, kurių viršuje yra anglų kalba kreipiamasi į Jungtines Tautas pasmerkti Rusijos kolonializmą Europoje ir grąžinti Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę.

Parašų rinkimas baigiamas iki gegužės 15. Parašų lapai per Jaunimo Metų komitetus arba Lietuvių Bendruomenės valdybas **grąžinami iki birželio 1.** Lapus grąžinti į JAV šiuo adresu: **Mr. V. Kamantas, 477 Cole Plaza, Willowick, Ohio, 44094, USA.**

Gauti parašų lapai bus sudėti į bylas atskiromis valstybėmis ir įrišti. Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongreso metu (birželio 30 - liepos 3) Čikagoje jaunimas priims deklaraciją, prašydamas JT grąžinti Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę. Jaunimo Peticiją, kartu su deklaracija ir dokumentuotu memorandumu, į Jungtines Tautas New Yorke nuveš speciali jaunimo delegacija, sudaryta iš visų Kongrese dalyvavusių valstybių jaunimo atstovų.

— — —

VARŠUVOS PAKTO JĖGOS

Lenkija: Karinėse jėgose yra 250,000 vyrų. 14 pėst. ir viena orinė divizija turi 180,000 vyrų. Šiuo metu jos yra perorganizuojamos į šarvuotas ir motorizuotas sovietų tipo divizijas. Orinės jėgos — iš 50,000 vyrų ir 1,000 lėktuvų. Karo laivynas turi 20,000 vyrų.

Čekoslovakija: Kariuomenėje yra 14 divizijų, viso 150,000 vyrų. Orinėse jėgose — 30,000 vyrų ir 7000 lėktuvų.

Rytinė Vokietija: Viso karinių jėgų 125,000 vyrų. Šešios divizijos iš 100.000 vyrų. Orinėse jėgose 15,000 vyrų ir 300 lėktuvų. Jūrų laivyne yra 10,000 vyrų.

Vengrija: Kariuomenėje yra 120,000 vyrų ir orinėse jėgose 10,000.

Rumunija: 150,000 vyrų kariuomenėje, 20,000 vyrų orinėse jėgose ir 5,000 — jūrų laivyne. Viso 175,000.

Bulgarija: 120,000 vyrų kariuomenėje, 20,000 — orinėse jėgose ir 10,000 jūrų laivyne. Viso 150,000.

— — —

KARIO LEIDINIAI

H. Sienkievičius, KRYŽIUOČIAI, 3 tomai, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dail. V. K. Jonyno spalvuotas piešinys viršelyje ir aplanke. Vieno tomo kaina $3.50 (I t. išparduotas).

V. Biržiška, PRAEITIES PABIROS, 352 psl., daug paveikslų, įrišta. Kaina $6.50 (Prenumeratoriams — $5.50).

O. Urbonas, ŽALGIRIO MŪŠIS, 94 psl. teksto, 16 specialių iliustracijų ir dvispalvės mūšio schemos. Viršelis su aplanku. Kaina $3.00 (Prenumeratoriams $2.50). Šis veikalas yra atžymėtas ypatinga Ramovės premija.

Z. Raulinaitis, DURBĖS MŪŠIS, 96 psl., daug iliustracijų. Atspausta iš 1960 m. Kario. Kaina $1.25 (Prenumeratoriams $1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

Z. Raulinaitis, AISČIAI KARINĖS ISTORIJOS ŠVIESOJE, 64 psl., iliustruotas. Atspausta iš 1961 m. Kario. Kaina $1.25 (Prenumeratoriams — $1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE I dalis, 117 psl. Atspausdinta iš 1958 ir 1961 m. Kario, gausiai iliustruota, 250 egz. Laimėjęs metinę Ramovės premiją. Kaina $1.75 (Prenumeratoriams — $1.50).

J. Variakojis, 4 P. L.K. MINDAUGO PULKAS. $3.50.

Z. Raulinaitis, VAIDEVUTIS, 64 psl. Kaina $1.25.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Vladas Šlaitas, ŠIRDIES PAGUODAI, eilėraščiai, D. Britanijos Liet. Sąjungos leidinys. 46 psl. Kaina 1 dol.

Dr. Antanas Kučas, KUN. ANTANAS STANIUKYNAS. Liet. Katalikų Mokslo Akad. leidinys 8 nr., 210 psl., iliustruotas, su aplanku.

— — —

AUKOJO KARIUI:

10 dol — L.V.S. Ramovė, Omahos sk.; 8 dol. — M. Reklaitis, Chicago, Ill.; po 5 dol.: L.V.S. Ramovė, New Jersey sk., V. Tamošiūnas, Detroit, Mich., J. Zabelskis, Flushing N. Y.; po 4 dol.: V. Alksninis, Maspeth, N. Y., Al. Gubilas, Detroit, Mich., Flg. Janonis, Brockton, Mass. J. Kazickas, Cleveland, Ohio, K. Ramonas, Chicago, Ill., E. Reikenis, Hamilton, Canada, Z. Rumša, Chicago, Ill., M. Smelstorius, Cleveland, Ohio, A. Stankevičius, Melrose Park, Ill., J. Telksnys, Great Neck, N.Y., J. Vizbaras, Boston, Mass., K. Žilėnas, Cicero, Ill.

Po 3 dol.: A. M. Cieminis, Rochester, N. Y., V. Kubilius, Hyde Park, Mass., Ona Simonaitis, Cicero, Ill.

Po 2 dol.: Jz. Andrikonis, Manchester, Conn., Vl. Baltrušaitis, Rochester, N. Y., L. Balzaras, Chicago, Ill., Idl. Krasauskas, Hartford, Conn., A. Lukas, Oakville, Canada, A. Maciuška, Hawthorne, Calif., J. Skeivelas, St. Catharines, Canada, V. Šaudzis, Philadelphia, Pa., K. Trečiokas, Newark, N. J., Br. Usas, Chicago, Ill., Vl. Vasikauskas, Richmond Hill, N. Y. J. Vėgėlis, Hudson, N. Y., Vl. Židžiūnas, Worcester, Mass.

Po 1 dol: Ig. Adamkavičius, Chicago, Ill., A. Giedrys, Brooklyn, N. Y., D. Mikeliūnas, Michigan City, Ind.

KARIO nuoširdi padėka!

PLJK plakatas, paruoštas Kanadoje dail. Telesforo Valiaus. Jį atspausdino ir į viso pasaulio kraštus išsiuntė Kanados Jaunimo Metų Komitetas, vadovaujamas Giedrės Rinkūnaitės.

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00. atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn. N. Y. 11221. U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.